

Arbeidsulykkebegrepet, med særlig fokus på løfteskadene

Kandidatnummer: 713.

Leveringsfrist: 25.04.2013.

Antall ord: 13 524.

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDENDE DEL	1
1.1	Innledende om emnet.....	1
1.2	Tema og hovedproblemstillinger	1
1.3	Presiseringer og avgrensninger.....	2
1.4	Metode og rettskildebruk.....	3
1.4.1	Metode.....	3
1.4.2	Lovteksten	4
1.4.3	Lovforarbeider og etterarbeider	5
1.4.4	Rettspraksis	6
1.4.5	Trygderetten	7
1.4.6	Forvaltningens rundskriv	8
1.5	Terminologi	8
1.6	Den videre fremstillingen	9
2	GENERELT OM ARBEIDSULYKKEBEGREPET	9
2.1	Innledning.....	9
2.2	De to ulykkesbegrepene.....	11
2.3	Årsakssammenheng	12
2.4	Bevisvurderingen	12
2.5	Kronologi.....	13
3	LØFTESKADER OG DET AVDEMPEDE ARBEIDSULYKKEBEGREPET	14
3.1	Innledning	14
3.2	Vilkår	14
3.2.1	«Konkret tidsbegrenset».....	14
3.2.2	«Ytre hending»	15

3.2.3	«Som medfører en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid»	16
3.3	Momenter av betydning for om det foreligger en arbeidsulykke	23
3.3.1	Generelt	23
3.3.2	Hvorvidt løfter hadde kontroll over situasjonen	23
3.3.3	Arbeidsoperasjoner nær faregrensen	24
3.3.4	Tidspress	25
3.3.5	Vanskelig arbeidsstilling	27
3.3.6	Hjelpemiddel	29
3.3.7	Spesielt tunge løft	30
3.3.8	Tyngre løft enn ventet	31
3.3.9	Vektforskyvning under løftet	33
3.3.10	Gjenstanden glipper	33
3.3.11	Gjenstanden sitter fast	34
3.3.12	Løfter sitter fast	34
3.3.13	Skadens art	35
3.3.14	Løft av bevegelige personer	35
3.4	Sideblikk mot det markerte ulykkesbegrep	37
3.5	Forholdet til «det uventede»	37
4	OPPSUMMERING OG REFLEKSJONER	45
4.1	Oppsummering – dagens tilstand	45
4.2	Refleksjoner – vurdering av selve vernets styrke	46
5	REFERANSELISTE	49

1 Innledende del

1.1 Innledende om emnet

Det er etter norsk rett tradisjon for et utvidet vern for skader oppstått i forbindelse med arbeid. Bakgrunnen har vært en tanke om at arbeidstaker ikke skal bære utslag av den særlige risikoen en utsettes for i arbeidsgivers tjeneste. Det eksisterer i dag to yrkesskadeordninger. Den ene ordningen er basert på trygdeytelser, mens den andre er en obligatorisk forsikringsordning. Trygdeordningen gir skadelidte tilgang til folketrygdlovens særfordeler for yrkesskader. Dette innebærer at enkelte av folketrygdens ordinære ytelser gis på lempeligere vilkår eller beregnes etter gunstigere regler. Forsikringsordningen er ment å dekke det som eventuelt måtte mangle på full dekning av skadelidtes tap. Det er forsikringsplikt for arbeidsgiver, og i prinsippet skal alle arbeidstakere derfor være forsikret gjennom ordningen. Dersom arbeidstaker ikke har tegnet pliktig forsikring, svarer yrkesskadeforsikringsselskapene solidarisk. Skadelidte risikerer derfor ikke å stå uten kompensasjon når han eller hun blir skadet. Både trygdeordningen og forsikringsordningen opererer med samme årsakskrav for skaden, det må foreligge en «arbeidsulykke». Dette innebærer et objektivt ansvar for begge ordningene.

1.2 Tema og hovedproblemstillinger

Avhandlingens tema er *arbeidsulykkebegrepet, med særlig fokus på løfteskadene*. Med «løfteskader» forstår jeg skader oppstått ved løft under arbeid. Oppgavens overordnede formål er å belyse løfteskaders stilling i forhold til arbeidsulykkebegrepet etter gjeldende rett, samt gi et bidrag i debatten om løfteskadenes stilling. I analysen inngår også en vurdering av selve styrken i løfteskadenes vern. Temaet er juridisk interessant fordi løfteskader ligger i skjæringsfeltet av hva som omfattes av arbeidsulykkebegrepet. Denne problemstillingen har utfordret jurister i nærmere hundre år.¹ Temaet er aktuelt ettersom et stort antall

¹ Jf. Boysen (1946) s. 52 f. med omfattende illustrasjon av rettspraksis som omhandler løft.

arbeidstakere årlig utsettes for ulike skader under arbeid, hvor løfteskadene representerer en ikke ubetydelig gruppe.² Til tross for stort årlig volum i antall skadde,³ finnes det meg bekjent ingen egen og oppdatert fremstilling av løfteskadenes status i forhold til arbeidsulykkebegrepet. Arbeidsulykkebegrepet er dynamisk på den måten at nye tilfeller kan komme inn under begrepet ved at de blir godtatt i praksis. Det er derfor behov for en analyse som ser på løfteskadenes stilling etter gjeldende rett.

Avhandlingen har to hovedproblemstillinger. Den første er *hvilke kriterier må oppfylles for at en løfteskade skal anses som en arbeidsulykke?* Her inngår både lovens vilkår og en identifisering av de momenter som vektlegges i vurderingen. Den andre problemstillingen vurderer selve *styrken i vernet for løfteskader.*

1.3 Presiseringer og avgrensninger

Denne avhandlingen legger vekt på det trygderettslige og erstatningsrettslige aspektet ved koblingen mellom lov 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskadeforsikring (yforsl.) § 11 første ledd bokstav a og lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (ftrl.) § 13-3. Det avgrenses mot forsikringsretten og personforsikringer. Jeg har ut fra oppgavens omfang og tidshensyn valgt å prioritere domstolenes og Trygderettens praksis. Finansklagenemndas uttalelser behandles derfor ikke. Siden avhandlingen tar utgangspunkt i arbeidsulykkebegrepet, vil yrkesskadeforsikringslovens bestemmelse om påvirkning fra skadelige stoffer eller ar-

² Jf. DAYSY-rapport 2012, tabell 3.3 på side 17. Av et totalt antall på 17.281 «yrkesulykker» meldt i perioden 2002-2010, er 1.126 skader forårsaket av løft. Dette tilsvarer 6,5 % av totalt antall yrkesulykker.

³ I et forsøk på å finne oppdaterte tall på yrkesskader har jeg kontaktet Arbeidstilsynet, Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI), Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø og -helse (NOA), Statistisk sentralbyrå (SSB), Landsorganisasjonen i Norge (LO) og Norsk Sykepleierforbund. Ingen av disse har imidlertid nyere tall over totalt antall yrkesskader. Tallmateriale over yrkesskader hører normalt under Arbeidstilsynet. Men tilsynet har trukket alle sine statistikker ettersom de selv vurderer at kvaliteten på statistikken er så mangelfull at den kan gi et misvisende bilde av skadesituasjonen og utviklingen innen yrkesskader, jf. deres nettsider (for nettsadresse, se referanselisten).

beidsprosesser ikke behandles, jf. yforsl. § 11 første ledd bokstav c. Det bør imidlertid bemerkes at skader oppstått under løft i arbeid også kan falle inn under denne bestemmelsen, jf. *Bolteløft* Rt. 2008 s. 1646. Saken gjaldt arbeidstakers løft i en ugunstig arbeidsstilling av en stor og tung bolt. Skaden ble ansett å falle inn under yforsl. § 11 første ledd bokstav c. Retten uttalte at tilfellet lå klart innenfor bestemmelsens anvendelsesområde og helt opp til hva som dekkes etter yforsl. § 11 første ledd bokstav a om arbeidsulykker.

Ettersom avhandlingen retter særlig fokus mot løfteskadene, vil det i all hovedsak avgrenses mot skader som skriver seg fra andre hendelser enn løft. Høyesteretts generelle prinsipper for arbeidsulykker trekkes frem der disse har betydning for å vurdere løfteskaders stilling. Det vil videre avgrenses mot spørsmålet om årsakssammenheng, ettersom dette er et annet og selvstendig erstatningsvilkår.

1.4 Metode og rettskildebruk

1.4.1 Metode

For å avdekke løfteskadenes stilling i forhold til arbeidsulykkebegrepet, har jeg gjennomgått høyesterettspraksis, et utvalg av lagmannsrettsavgjørelser og 303 kjennelser fra Trygderetten. Dette har gitt et omfattende materiale, og jeg har identifisert de momenter som anses relevante i praksis. Det gjøres oppmerksom på at ikke all rettsanvendelse alltid samsvarer på dette feltet, noe som kompliserer samordningen av materialet. Metodisk har det ellers vært en utfordring at avgjørelsene ofte er svært konkrete. Dette medfører at det er vanskelig å kartlegge det enkelte moments vekt.

I forhold til de øvrige rettskildene er også dette materialet omfattende. Yrkesskadeordningene og arbeidsulykkebegrepet har linjer langt tilbake i tid,⁴ og relevante argumenter kan derfor trekkes ut fra tidligere juridisk teori og praksis. Samtidig er arbeidsulykkebegrepet

⁴ For mer om forståelsen av arbeidsulykkebegrepet, se blant annet Boysen (1946) s. 52 f og Kjønsstad (1979).

dynamisk på den måte at det utvikler seg gjennom praksis, og nyere praksis og teori får også dermed stor betydning.

Jeg foretok et søk på Lovdata med de trunkerte søkeordene « arbeidsulykk*», «yrkes-skad*» og «løfteskad*». Dette resulterte i 29 kjennelser. Etter å ha gjennomgått disse, fikk jeg et inntrykk av at det var et for lite materiale. Ved å benytte søkeordene «ftrl § 13-3» og «løft*» kom det opp 303 kjennelser. Disse har jeg gjennomgått for å trekke ut de relevante kjennelsene som inneholder skade forårsaket av løft. Dermed satt jeg igjen med ca. 1/3 av kjennelsene som jeg har gått grundigere igjennom. Disse danner sammen med *Skygge* (Rt. 2005 s. 1757), *Fotballskade* (Rt. 2006 s. 1142), *Palle* (Rt. 2007 s. 882), *Musikklærer* (Rt. 2009 s. 1626) og et mindre utvalg lagmannsrettsdommer grunnlaget for avhandlingen.

1.4.2 Lovteksten

Arbeidsulykkebegrepet følger av ftrl. § 13-3. Lovteksten innebærer ikke noe spesifikt om løfteskader. Vurderingen om den enkelte løfteskade er en arbeidsulykke, må derfor foretas etter lovens alminnelige vilkår. Ordlyden er utgangspunktet for tolkningen, men må tolkes i tråd med praksis fra før legaldefinisjonen ved folketrygdloven av 1997, jf. *Skygge* (Rt. 2005 s. 1757). Dommen har senere fått tilslutning i både teori og praksis, jf. blant annet *Palle* (Rt. 2007 s. 882).⁵

Yrkesskadeforsikringsloven har ingen egen legaldefinisjon av begrepet, men er forutsatt å ha sammenfallende innhold med folketrygdloven.⁶

⁵ Jøssangs kritikk av Høyesteretts metodebruk i Tidsskrift for erstatningsrett 2006 s. 97 har således ikke fått gehør.

⁶ Jf. Ot.prp. nr. 44 (1988–1989) s. 89 og *Skygge* (Rt. 2005 s. 1757, avsnitt 37).

1.4.3 Lovforarbeider og etterarbeider

1.4.3.1 Forarbeider

Folketrygdlovens og yrkesskedeforsikringslovens forarbeider inneholder begrenset materiale om løfteskader. Løfteskadene blir behandlet i NOU 1990: 20 side 575 og 576. Forarbeidene kan ut over dette benyttes til å klargjøre de alminnelige vilkår for at en arbeidsulykke skal foreligge, se blant annet NOU 1990: 20 s. 574 f.

Generelt vil yrkesskedeforsikringslovens forarbeider ikke ha direkte gyldighet for forståelsen av folketrygdlovens begreper, men siden de to lovene har identisk arbeidsulykkebegrep kan yrkesskedeforsikringslovens forarbeider likevel være relevante.⁷ For vurdering av løfteskadenes særlige vern er yrkesskedeforsikringslovens forarbeider, jf. særlig Ot.prp. nr. 44 (1988–1989) s. 54 f., relevante i vurderingen av hvorvidt løfteskadene nyter det vern som ligger bak begrunnelsene for denne yrkesskadeordningen.

1.4.3.2 Etterarbeider

Det er diskutert i teorien i hvilken grad etterarbeider skal vektlegges.⁸ Den alminnelige oppfatningen er at etterarbeider kan være en relevant faktor, men med begrenset og varierende vekt.⁹ Av interesse for løfteskadenes del, er at Arbeids- og inkluderingsdepartementet i desember 2008 fulgte opp Arbeidsskedeforsikringsutvalgets forslag om reform (NOU 2004: 3) og fremmet forslag til ny arbeidsskedeforsikringsordning. Her er det blant annet foreslått at skader som oppstår i forbindelse med *løft av personer*, skal kunne godkjennes som såkalt *ulykkesskade* selv om det ikke foreligger arbeidsulykke.¹⁰ Høyesterett har ikke behandlet løfteskader pådratt ved løft av person etter dette, og har således ikke tatt stilling

⁷ Jf. Evensen (2007) s. 96.

⁸ Jf. Kjønstad og Syse (2012) s. 95, Eckhoff og Helgesen (2001) s. 95–100.

⁹ Jf. Kjelland (2008) s. 32 og Eckhoff og Smith (2001) s. 95.

¹⁰ Jf. Arbeids- og inkluderingsdepartementets høringsnotat, 12. desember 2008, s. 39–41.

til lovgivers ønske om endring. Lovforslaget ble kommentert i *Musikklærer* (Rt. 2009 s. 1626), men fikk ikke avgjørende betydning ettersom saken ikke gjaldt løft av person.

1.4.4 Rettspraksis

1.4.4.1 Høyesterettspraksis

Høyesteretts praksis har hatt stor betydning for fastleggelsen og utviklingen av arbeidsulykkebegrepet generelt, jf. blant annet *Skygge* (Rt. 2005 s. 1757), *Fotballskade* (Rt. 2006 s. 1642) og *Musikklærer* (Rt. 2009 s. 1626). Høyesterett har imidlertid bare behandlet en sak om løfteskader, *Palle* (Rt. 2007 s. 882) Saken gjaldt arbeidstakers løft av gjenstander, men det ble ikke ansett å foreligge arbeidsulykke. Dommen inneholder uttalelser om når en løfteskade faller inn under det avdempede ulykkesbegrep. Høyesteretts avgjørelser får ellers betydning for løfteskadene gjennom sine generelle prinsipper om arbeidsulykkebegrepet.

1.4.4.2 Underrettspraksis

Det foreligger langt flere avgjørelser om løfteskaders stilling fra underrettspraksis, se blant annet LF-1999-464 om trygdefunksjonærs løft av skrivebord, LA-2000-1365 om snekkers nakkeprolaps,¹¹ RG 2002 s. 1007 om renholders løft av sekk med returpapir,¹² LE-2005-68189 om postfunksjonærs skade under håndtering av pakke, LG-2007-165166 som gjaldt hjelpepleiers løft av pasient,¹³ RG 2008 s. 1559 renholders løft av søppelsekk, RG 2009 s. 218 om museumsansatts løft av fryser¹⁴ og RG 2009 s. 422 om administrerende direktørs flytting av et storkjøkken¹⁵. Sakene vedrørende ftrl. § 13-3 går direkte fra Trygderetten til

¹¹ Anke til Høyesterett nektet fremmet, jf. HR-2001-456.

¹² Anke til Høyesterett nektet fremmet, jf. HR-2002-784.

¹³ Anke til Høyesterett nektet fremmet, jf. HR-2009-52-U.

¹⁴ Ankesaken for Høyesterett hevet, HR-2009-941-U.

¹⁵ Anke til Høyesterett nektet fremmet, jf. HR-2009-1185-U.

lagmannsretten, og blir derfor ikke behandlet av tingretten.¹⁶ Dersom saken gjelder krav etter yforsl. § 11 starter saken for domstolene (etter eventuell uttalelse i Finansklagenemnda) i tingretten.

1.4.5 Trygderetten

Trygderetten behandler årlig et stort antall saker om arbeidsulykker, og mange av disse omfatter skader ved løft. Trygderettens avgjørelser har således betydning som rettskilde, men ettersom den er et forvaltningsorgan – og ikke en domstol – kan det stilles spørsmål ved hvor stor vekt dens avgjørelser skal tillegges. Her er det nødvendig å foreta et skille mellom den enkelte avgjørelse, og praksis over tid.

Høyesterett uttalte i *Skygge* (Rt. 2005 s. 1757) etter å ha reist spørsmålet om hvilken rettskildemessig verdi avgjørelser av Trygderetten skal tillegges, at «det som måtte være uttalt i den enkelte avgjørelse, ikke kan tillegges selvstendig rettskildemessig betydning.» Jeg forstår uttalelsen slik at enkeltkjennelser ikke avfeies fullstendig som rettskilder, men at det kreves noe særskilt for å tillegge den enkelte kjennelse vekt. Slike særskilte forhold kan være der kjennelsen er særlig grundig og gjennomarbeidet, og/eller retten er satt med fem eller syv medlemmer, jf. trygderettsloven § 7. Dette gjøres der saken innebærer vanskelige retts- eller bevissspørsmål, eller der avgjørelsen antas å bli bestemmende for praksis på vedkommende felt.¹⁷ Ved ikke å avskjære enkeltavgjørelser all vekt, kan rettsanvenderen benytte seg av den spesielle kyndighet som Trygderetten har på sine områder. Denne kyndigheten stammer fra at retten behandler mange saker på samme område og at den er sammensatt med ulik faglig kompetanse etter sakens art, jf. trygderettsloven § 7.

Hva gjelder praksis over tid, anser Høyesterett dette som en viktig rettskilde. Se bl.a. *Hyggetur med jobben* (Rt. 2004 s. 487) hvor førstvoterende i tolkningen av vilkåret «i arbeid» i

¹⁶ Jf. lov 16. desember 1966 nr. 9 om anke til Trygderetten § 23 annet ledd.

¹⁷ Jf. lov 16. desember 1966 nr. 9 om anke til Trygderetten § 7 tredje og fjerde ledd.

ftrl. § 13-6 uttaler med tilslutning fra de øvrige dommerne at «etter langvarig trygderettspraksis kan verken dette eller de øvrige bedriftsvilkårene tas på ordet. Praksis innrømmer dekning i noe videre utstrekning enn den snevre ordlyd tilsier.» Også i *Skygge* (Rt. 2005 s. 1757) og *Musikklærer* (Rt. 2009 s. 1626) vektla Høyesterett langvarig trygderettspraksis. I *Skygge* bemerkes det at Trygderettens avgjørelser tillegges vekt i den grad de inngår i en «fast og konsistent praksis» (avsnitt 45) mens førstvoterende i *Musikklærer* uttaler «det er ikke tvilsomt at fast og langvarig trygderettspraksis må tillegges stor vekt.» (avsnitt 41)

1.4.6 Forvaltningens rundskriv

Rundskrivene utarbeides av overordnede forvaltningsorgan for å sikre en ensartet praksis av gjeldende rett, og er vektige rettskilder i den grad de gir uttrykk for en fast, langvarig og utbredt forvaltningspraksis. Særlig i trygdeetaten foregår det en sterk styring av rettsanvendelsen gjennom Rikstrygdeverkets rundskriv.¹⁸ For avhandlingens vedkommende er det den del av Rikstrygdeverkets rundskriv som omhandler Trygderettens praksis ved skader oppstått i forbindelse med løft, som er av interesse. Rundskrivet oppstiller enkelte løftesituasjoner der NAV har en mer liberal godkjennelsespraksis i forhold til arbeidsulykkebegrepets vilkår. Høyesterett anså i *Palle* (Rt. 2007 s. 882, avsnitt 39) Rikstrygdeverkets praksis i tråd med lovforståelsen i *Skygge* (Rt.2005 s. 1757).

1.5 Terminologi

I stedet for å bruke begrepene *det markerte-* og *det avdempede arbeidsulykkebegrep*, benytter jeg *det markerte-* og *det avdempede ulykkesbegrep*. Det er ikke tilsiktet et annet meningsinnhold enn det som ligger i det første alternativet. Jeg bruker begrepet fordi det er kortere, og i avhandlingens sammenheng like presist.

¹⁸Jf. Eckhoff og Smith (2001) s. 227.

1.6 Den videre fremstillingen

I kapittel 2 redegjøres det kort for arbeidsulykkebegrepet. I kapittel 3 behandles vilkårene for at en løfteskade skal omfattes av arbeidsulykkebegrepet, samt en redegjørelse for momentene som inngår i vurderingen av om lovens vilkår er oppfylt, og i kapittel 4 foretas det en oppsummering av materialet og refleksjon over løfteskaders vern.

2 Generelt om arbeidsulykkebegrepet

2.1 Innledning

Begrepet «arbeidsulykke» er årsakskrav for yrkesskade, som igjen er ett av flere vilkår for å komme inn under yrkesskadeordningene.¹⁹ Arbeidsulykkebegrepet stiller særlige krav til den skadevoldende handlingen og er definert i ftrl. § 13-3 annet ledd. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

«Som arbeidsulykke regnes en plutselig eller uventet ytre hending som medlemmet har vært utsatt for i arbeidet. Som arbeidsulykke regnes også en konkret tidsbegrenset ytre hending som medfører en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid.»

Begrepet blir supplert av en negativ avgrensning i tredje ledd:

«Belastningslidelser som over tid har utviklet seg i muskel-/skjelett - systemet, regnes ikke som yrkesskade. Det samme gjelder lidelser som har utviklet seg som følge av psykiske påkjenninger eller belastninger over tid.»

¹⁹ Jf. ftrl. § 13-3 første ledd og yforsl. § 11 første ledd bokstav a.

Det følger av *Palle* (Rt.2007 s. 882) at arbeidsulykkevurderingen skal foretas opp mot den positive angivelsen i annet ledd, og ikke i forhold til tredje ledd.²⁰

Også yrkesskadeforsikringsordningen benytter arbeidsulykkebegrepet som årsakskrav og dermed ett av flere vilkår for å falle inn under dekningsordningen jf. yforsl. § 11 første ledd bokstav a. Loven har ikke legaldefinert arbeidsulykkebegrepet, men det er forutsatt gjennom både forarbeidene og rettspraksis at de to yrkesskadeordningene skal ha samme begrepsinnhold, jf. Ot.prp. nr. 44 (1988–1989) s. 89 og rettspraksis blant annet *Skygge* (Rt. 2005 s. 1757).

Av de øvrige dekningsvilkårene kreves det at skadelidte må være omfattet av den aktuelle ordningen. For trygdeordningens vedkommende må skadelidte være medlem i trygden, jf. ftrl. § 13-6 og § 13-3 første ledd. Etter yrkesskadeforsikringsordningen dekkes arbeidstaker som er påført skade hos arbeidsgiver i riket, jf. yforsl. § 1, jf. § 2. I tillegg må skaden ha skjedd under arbeid, på arbeidsstedet og i arbeidstiden, jf. ftrl. § 13-6 annet ledd og yforsl. § 10 – også kjent som *de bedriftsmessige vilkårene*.²¹ Skaden må ellers ha resultert i en personskade, sykdom eller dødsfall, jf. ftrl. § 13-3 første ledd.

Foruten arbeidsulykke eksisterer det i begge ordningene et alternativt årsakskrav. Dette oppfylles der skadelidte er påført en yrkessykdom som er likestilt med yrkesskade etter ftrl. § 13-4, jf. § 13-2 og yforsl. § 11 første ledd bokstav b (de såkalte *listesykdommene*). I tillegg dekker yrkesskadeforsikringsordningen annen skade eller sykdom der denne skyldes påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser, jf. yforsl. § 11 første ledd bokstav c.

²⁰ Det har vært en diskusjon i teorien rundt forholdet mellom ftrl. § 13-3 annet og tredje ledd. Diskusjonen har gått ut på hvorvidt den konkrete skaden kunne anses som en arbeidsulykke dersom den ikke var en belastningslidelse etter tredje ledd, eller om det krevdes en positiv oppfyllelse av annet ledd. Gaarder anser denne diskusjonen avklart ved *Palle* (Rt. 2007 s. 882), jf. Gaarder (2008) s. 77.

²¹ Se mer om disse i Arntzen (2001) kap. 9 og Skårberg og Reusch (2003) s. 44–48.

Denne bestemmelsen er ikke tilsiktet et vidt anvendelsesområde.²² Trygdeordningen inneholder ikke tilsvarende bestemmelse.

2.2 De to ulykkesbegrepene

Ftrl. § 13 annet ledd inneholder to ulykkesbegrep, som omhandler ulike ulykkessituasjoner. *Det markerte ulykkesbegrep* følger av første punktum. Skaden vurderes opp mot dette begrepet der det foreligger en ytre hendelse som har oppstått plutselig eller uventet, i praksis forstått som plutselig og uventet, jf. *Fotballskade* (Rt. 2006 s. 1142)²³ - ofte referert til som *en typisk ulykkesartet hendelse*. Vilåret «ytre» forstås i utgangspunktet som en hendelse utenfor skadelidtes legeme, jf. *Skygge* (Rt. 2005 s. 1757). Skader arbeidstaker har fått under utførelse av arbeidet ved å ha blitt utsatt for eksplosjoner eller ved å ha blitt truffet av fallende gjenstander, faller typisk inn under begrepet. Etter praksis omfattes også tilfellene der arbeidstaker sklir eller faller fordi underlaget gir etter.²⁴

Det er imidlertid ikke et absolutt vilkår at det må ha foreligget en typisk ulykkesartet hendelse for å konstatere arbeidsulykke. Også de tilfeller der arbeidstaker har vært utsatt for en *usedvanlig påkjenning eller belastning* kan skaden anses som en arbeidsulykke - typisk ved kraftanstrengelser. Her anvendes *det avdempede arbeidsulykkebegrep* i annet punktum. Begrepet avgrenses mot de mer langvarige belastningene og belastningslidelsene, jf. tredje ledd og vilåret «konkret tidsbegrenset». Belastningen eller påkjenningen må videre ligge utenfor arbeidets normale rammer. Dette innebærer at der skaden skyldes en belastning som er vanlig i yrket, vil skaden som utgangspunkt ikke omfattes av arbeidsulykkebegrepet. Vurderingene blir således ofte svært konkrete.

Ved de fleste løfteskadene foretas arbeidsulykkevurderingen etter *det avdempede ulykkesbegrepet*. Dette fordi skaden som oftest har skjedd ved kraftanstrengelsen under løftet, og ikke ved ytre hendelser.

²² Jf. *Blodpropp* (Rt. 2004 s. 261) og *Bolteløft* (Rt. 2008 s. 1646).

²³ Se Gaarder (2008) s. 71.

²⁴ For mer om det markerte arbeidsulykkebegrep, se Kjønstad (2008) s. 593 og 594.

2.3 Årsakssammenheng

Det er et krav at det foreligger årsakssammenheng mellom den skadevoldende handling og den aktuelle skade. De to ordningene opererer med to ulike måter å vurdere om årsakskravet er oppfylt.

Etter folketrygdloven kreves det at arbeidsulykken er hovedårsaken til yrkesskaden. Det er antatt at hovedårsakslæren suppleres av en fordelingslære (prorataprintsipp),²⁵ og innebærer at skaden kan godkjennes delvis som yrkesskade ut ifra arbeidsulykkens forholdsmessige betydning for skaden.²⁶

Etter yrkesskadeforsikringsloven kreves det at ulykken har vært en nødvendig betingelse for skaden, den såkalte *betingelselæren*.²⁷

Etter begge ordningene kreves det sannsynlighetsovervekt for sammenhengen mellom ulykken og skaden.²⁸ Det er tilstrekkelig at sannsynligheten overstiger 50 %. Mulig sammenheng eller skader som det ikke kan utelukkes stammer fra den aktuelle hendelsen vil således ikke oppfylle kravet til årsakssammenheng.

2.4 Bevisvurderingen

Bevismessig vektlegges de hendelsesnære opplysningene gjennomgående tyngst. Dette er i tråd med den alminnelige lære på personskadefeltet. Det er ikke *avgjørende* at skadelidte i første legekonsultasjon må ha opplyst om at løfteskaden oppsto under arbeid, men det er

²⁵ Se NOU 2004: 3 s. 68 og Gaarder (2011), note 862.

²⁶ Jf. Gaarder (2011), note 862.

²⁷ For nærmer om betingelselæren, se Kjelland (2012).

²⁸ Jf. NOU 2004: 3 s. 68. For ytterligere om beviskravet i sivilprosessen, se Kjelland (2012).

ønskelig på den måte at slik tidlig informasjon vil vektlegges av retten.²⁹ Det skal imidlertid tas i betraktning at legejournalen har primærformål som legens arbeidsverktøy, og ikke rettslig dokument.³⁰ Fravær av slik tidlig informasjon vil derfor ikke få avgjørende betydning. Å få journalført skadetidspunkt og hendelsesforløp på et tidlig tidspunkt vil imidlertid styrke skadelidtes anførsler om sammenheng med arbeidet.

Noe annerledes er det der skadelidte har anført flere forklaringer på hvordan skaden oppsto. Her vil det i praksis tale mot skadelidtes sak at vesentlig informasjon ikke har blitt oppgitt tidligere. Se således TRR-2011-546 der retten uttaler om skadelidtes siste skadeforklaring: «slik retten ser det er det grunn til å tro at et så vesentlig element i det påberopte hendelsesforløpet normalt ville være beskrevet direkte eller indirekte i tidsnær dokumentasjon om det faktisk hadde foreligget.»

I vurderingen av om skadelidte har blitt utsatt for en usedvanlig påkjenning eller belastning, skal det ikke tas utgangspunkt i selve skaden, men i hendelsen, jf. *Musikklærer* (Rt. 2009 s. 1626). Praksis viser imidlertid at *skadens art og omfang* kan bli brukt som en indikasjon på at skadelidte har vært utsatt for en ekstraordinær belastning, jf. RG 2008 s. 1559. Der det foreligger flere konkurrerende forklaringer til skaden, vektlegges den som er medisinsk best forenlig med skaden, jf. TRR-2012-250.

2.5 Kronologi

Vurderingen om løftet faller inn under det avdempede ulykkesbegrep er nokså kompleks. Saker som mangler tilstrekkelig årsakssammenheng³¹ eller bevis, vil derfor i praksis siles ut før arbeidsulykkevurderingen ettersom dette er mest prosessøkonomisk.

²⁹ Jf. *Lie* (Rt. 1998 s. 1565) hvor det uttales at hendelsesnære opplysninger tillegges stor vekt.

³⁰ Jf. *Nakkeprolaps* (Rt. 2007 s. 1370, avsnitt 60).

³¹ Jf. TRR-2011-1251 og TRR-2010-1472 der skadelidte også før den påståtte skadevoldende hendelsen hadde konstatert smerter i det aktuelle området på kroppen.

3 Løfteskader og det avdempede arbeidsulykkebegrepet

3.1 Innledning

I denne delen redegjøres det for vurderingen om en løfteskade omfattes av det avdempede ulykkesbegrep. Det er i all hovedsak dette ulykkesbegrepet som anvendes i praksis, jf. det som allerede er sagt om kraftanstrengelsene.

Lovens vilkår danner rammen for hva som faller innenfor arbeidsulykkebegrepet. Ettersom Høyesterett bare har vurdert én sak om løfteskader, *Palle* (Rt. 2007 s. 882), får både underrettspraksis og trygderettspraksis stor betydning ved vurderingen av hvilke momenter som inngår i vurderingen av om lovens vilkår er oppfylt. Det vil først redegjøres for lovens vilkår, og deretter for momentene som vektlegges i praksis.

3.2 Vilkår

3.2.1 «Konkret tidsbegrenset»

Det følger av folketrygdlovens ordlyd at den skadevoldende hendelse må være «konkret tidsbegrenset». Begrepet er vagt, og for uklart til etter den alminnelige språklige forståelse å avgjøre hvor lenge påvirkningen kan foregå. Begrepet er da heller ikke endelig avklart i praksis. 23. april kommer *Schjenken*-saken³² opp for Høyesterett. Saken gjelder krav om fastsettelsesdom for erstatningsansvar etter yrkesskadeforsikringsloven. Det konkrete saksforholdet gjelder ambulansesjåførs posttraumatiske stresslidelse etter langvarig medieeksponering i forbindelse med arbeidsoppdrag. Det er forventet at vilkåret «konkret tidsbegrenset» vil bli behandlet.

³² Jf. Sak nr.2012/1840. Dommen er fra lagmannsretten kjent under LB-2011-68748.

Både Rikstrygdeverkets rundskriv³³ og yrkesskadeforsikringslovens forarbeider³⁴ forutsetter en maksimal virkningstid på ett skift eller en arbeidsdag.

Vilkåret «konkret tidsbegrenset» får betydning for løfteskadene ved at det krever en identifiserbar ulykkeshendelse. Skader som stammer fra gjentatte løft i arbeidet faller således utenfor yrkesskadedekningene.

3.2.2 «Ytre hending»

Etter ordlyden foreligger det et krav til «ytre hending». Praksis har imidlertid fastslått at dette ikke er et absolutt vilkår, jf. *Skygge* (Rt.2005 s. 1757) hvor førstvoterende uttaler klart og generelt, med tilslutning fra de andre dommerne i avsnitt 51:

«i tilfeller hvor arbeidstakeren på grunn av en vanskelig arbeidsstilling eller av andre grunner er blitt utsatt for en ekstraordinær belastning eller påkjenning, ikke stilles noe tilleggskrav om ytre hending. I slike tilfeller vil den vanskelige arbeidssituasjonen eller det forhold som har ført til den ekstraordinære påkjenning eller belastning i seg selv kunne utgjøre tilstrekkelig ulykkesmoment.»

Dette er senere fastholdt og dermed forsterket i *Palle* (Rt. 2007 s. 882) og *Bolteløft* (Rt.2008 s. 1646). Uttalelsen har særlig betydning for løfteskadene ettersom det er typisk for disse skadene at de ikke blir påført ved en ytre hendelse.

³³ Jf. Rikstrygdeverkets rundskriv pkt. 3.2.

³⁴ Jf. NOU 1988: 6, s. 36.

3.2.3 «Som medfører en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid»

3.2.3.1 Målestokken: «i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid»

Det følger av lovens ordlyd at påkjenningen eller belastningen skal vurderes «i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid». Slik sett kan man si at denne delen av bestemmelsen er hendelsens «målestokk», den angir hva påkjenningen skal vurderes opp mot. Den normale utførelse av ordinære arbeidsoppgaver innebærer således ikke en arbeidsulykke, selv der arbeidstakeren blir skadet.

At belastningen vurderes opp mot hva som anses normalt i vedkommende arbeid, medfører at arbeidsulykkebegrepet til en viss grad er relativt.³⁵ I praksis medfører dette at den samme skaden, oppstått under samme hendelsesforløp, vil falle innenfor eller utenfor arbeidsulykkebegrepet avhengig av arbeidstakers stilling. Dette er kritisert av enkelte forfattere.³⁶

Høyesterett behandlet senest i *Musikklærer* (Rt. 2009 s. 1626) vurderingen opp mot arbeidets alminnelige ramme. Det ble uttalt at «det må ha skjedd et avvik fra det normale i vedkommende arbeid. Avviket kan enten bestå i at arbeidstakeren har utført oppgaver som ligger utenfor rammene for arbeidet, eller i at ordinært arbeid har blitt gjennomført på en uvanlig måte» (jf. avsnitt 29). I trygderettens praksis benyttes en noe varierende ordbruk, uten at dette innebærer et annet innhold i vurderingen, se for eksempel: «den aktuelle hendelsen(...) var en ordinær arbeidsoppgave for Ap og at det ikke var noe avvik fra normalt arbeid»³⁷ eller at «de aktuelle arbeidsoppgavene ikke synes å avvike fra en normalsituasjon for en fisker».³⁸

³⁵ Arbeidsulykkebegrepets relativisering ble første gang påpekt i *Fotballskade* (Rt. 2006 s. 1642, avsnitt 39). For nærmere om relativisering og dennes betydning for det markerte- og det avdempede ulykkesbegrep, se Gaarder (2008).

³⁶ Jf. Evensen (2007) s. 94 f.

³⁷ TRR-2012-1150: Kirkegårdarbeiders løft.

³⁸ TRR-2011-1559: Fiskers løft.

Det foretas *en konkret vurdering* av hva som anses å falle innenfor det aktuelle arbeidsforholdets rammer, jf. «normalt i vedkommende arbeid». Arbeidsoperasjonen/løftet trenger ikke inngå i arbeidstakerens hovedoppgaver, men må anses som en del av vedkommendes *normale arbeidsoppgaver*, jf. *Palle* (Rt. 2007 s. 882). Det sentrale spørsmål er «om oppgaven er en del av vedkommendes normale arbeidsoppgaver, slik at det derfor ikke lå noe ekstraordinært i at oppgaven ble utført.»³⁹ Vurderingen av hva som er normale arbeidsoppgaver foretas i praksis opp mot de arbeidsoppgaver som generelt anses å inngå i yrket,⁴⁰ men suppleres med den konkrete stillingsbeskrivelsen der denne klargjør eller utdyper arbeidstakers arbeidsoppgaver. Se således TRR-2012-660 der stillingsinstruksen påla arbeidslederen (med normalt administrative oppgaver) ansvar for opplæring av nyansatte. Instruksen ble tolket slik at det ikke bare forelå et administrativt ansvar, men også et praktisk ansvar for selve opplæringen. Skade som oppsto da arbeidslederen under opplæring flyttet en pall, falt dermed innenfor arbeidets alminnelige rammer. I helsesektoren ser retten til de *normale arbeidsoppgavene ved avdelingen*.⁴¹ Også her foretas det en vurdering av hva som må anses vanlig for avdelingstypen generelt, eventuelt supplert av spesielle forhold på den aktuelle avdelingen.

³⁹ Jf. *Palle* (Rt. 2007 s. 882, avsnitt 40).

⁴⁰ Se således praksis for løft av personer: TRR-2011-1859: Hjelpepleiers håndtering av pasient, TRR-2011-976: Omsorgsarbeiders vending av bruker, TRR-2011-509: Sykepleiers regulering av sengegjerde, TRR-2010-2291: Hjemmesykepleiers løft, TRR-2010-760: Sykepleiers løft, TRR-2009-2280: Ambulansesjåførs løft, TRR-2009-132: Sykepleiers løft, TRR-2008-1625: Hjemmesykepleiers løft, TRR-2007-3414: Intensivsykepleiers løft. Praksis for løft av gjenstander: TRR-2012-1150: Arbeiders løft under hjulskift, TRR-2011-1895: Jernbinders løft av metallgjenstand, TRR-2011-1559: Fiskers løft av fisk, TRR-2011-1455: Rørleggers løft av dusjkabinett, TRR-2011-169: Betongarbeiders løft av teppemaskin, TRR-2011-153: Operatørs løft av garderobeskap, TRR-2011-181: Stillasmontørs løft, TRR-2010-1088: Lagermedarbeiders løft av badekar, TRR-2010-957: Sjøppelarbeiders tømning av søppelkasser, TRR-2010-157: Stuepikes løft av søppelbøtte, TRR-2009-613: Murers løft av trillebår, TRR-2008-2186: Ansattes løft av kasser etter stengetid, TRR-2008-1690: Brannmanns løft.

⁴¹ Jf. TRR-2012-819: Sykepleier ved dementavdeling, TRR-2009-503: Hjelpepleiers løft og TRR-2007-3414: Intensivsykepleier.

Også *særlige forhold på arbeidssstedet* kan få betydning for hva som faller innenfor det konkrete arbeidets alminnelige rammer, se således TRR-2008-2186 hvor verken det at løftene måtte foretas gjennom smale dører med høye terskler, eller det at løftene ble utført etter normal arbeidstid var tilstrekkelig til å betegne arbeidsoperasjonen som «uvanlig». Det er ikke direkte uttalt i kjennelsen, men synes forutsatt at retten vektlegger at skadelidte var kjent med hvordan løftene måtte utføres under de særlige forholdene, og at de særlige forholdene dermed fremsto som «normalt». Dersom slike særskilte forhold eller utfordringer overstiger en viss grense, slik at arbeidet anses som «nær faregrensen for skade» vil dette innebære et redusert krav til ulykkesmoment/at kravene til de øvrige vilkårene for arbeidsulykke lempes. Dette kommer jeg tilbake til under punkt 3.3.3.

Der løftet er *utført i tråd med vanlig prosedyre*, indikerer dette at arbeidsoperasjonen er innenfor det alminnelige arbeidet. Se således TRR-2009-132 der mannlig sykepleier alene løftet pasient opp i sengen. Arbeidsoperasjonen var vanlig prosedyre i arbeidet, og hendelsen ikke ansett som arbeidsulykke.

Der *løftet ikke er gjennomført i henhold til anbefalte prosedyrer eller retningslinjer* medfører imidlertid ikke dette nødvendigvis at arbeidet ansees utenfor de alminnelige rammer. Se således TRR-2011-181 der skadelidte utførte oppgaver som lå innenfor hans alminnelige arbeidsoppgaver som stillasmontør, men utførte løftet i strid med bedriftens retningslinjer ved å bære utstyret alene. Årsaken til bruddet på retningslinjene var imidlertid ikke tidspress, mangel på folk eller annet som skulle tilsi at skadelidte arbeidet under særlig økt risiko for skade. Hendelsen ble derfor ikke ansett som arbeidsulykke. Annerledes i TRR-2007-3414 der intensivsykepleiers løfteskade ikke ble ansett som arbeidsulykke. Løftet gjaldt en bevisstløs pasient og ble utført i hensikt å forebygge komplikasjoner. Det aktuelle løftet ble *på grunn av underbemanning* på avdelingen ikke utført etter anbefalte prosedyrer. Retten uttaler: « (..) må det i alle fall på en intensivavdeling være påregnelig at det kan oppstå situasjoner som gjør at man ikke alltid har tid til å utføre arbeidsoppgaver i tråd med de anbefalte prosedyrer». Løftet ble således ikke ansett å ligge utenfor rammene av norma-

le arbeidsoppgaver for en intensivsykepleier, og hendelsen ikke godkjent som arbeidsulykke. Det må bemerkes at det hevdes å være en mer liberal tendens for å godkjenne løft av person i dag, og at dette resultatet ikke nødvendigvis ville blitt det samme i dag.

For enkelte yrker kan det være ekstra utfordrende å definere arbeidets alminnelige ramme. Dette gjelder blant annet ambulansepersonell, som pga. tjenestens art tidvis kommer opp i svært akutte og varierte situasjoner. Her foreligger det sprikende praksis, men i den nyeste kjennelsen, TRR-2010-1892, uttaler retten: *«Hva som er det normale for ambulansearbeidere, kan ikke lett defineres. En ambulansearbeider har en plikt til å yte øyeblikkelig hjelp, jf. helsepersonelloven § 7, og vil derfor kunne utsettes for uventede belastninger som vedkommende med rimelighet ikke kan verne seg mot. Det kan etter rettens vurdering ikke være slik at det i et tilfelle som dette, hvor det uventede er en del av vedkommendes arbeidsoppgave, og således er en «normal-situasjon», at nær sagt enhver belastning eller påkjenning under utføring av arbeidsoppgavene i praksis utelukker en arbeidsulykke. Det må etter rettens syn foretas en konkret vurdering av de momenter som her forelå for å kunne slå fast om belastningen i seg selv var usedvanlige. (min kursivering)»*

Der skaden *oppstår under øvelse*, vurderes situasjonen opp mot hvilke løft som kan oppstå under den alminnelige yrkesutøvelsen. Se således TRR-2010-2166 der en polititjenestekvinne ble skadet under obligatorisk øvelse ved løft av simulert bevisstløs person. Retten uttaler: *«Det avgjørende må derfor være hvorvidt AP kan anses å ha vært utsatt for en påkjenning eller belastning utenfor arbeidets vanlige rammet – hvorvidt det kan anses å ha skjedd et avvik fra det normale i hennes arbeid som politi, – hvorvidt hun ved løftetreeningen på IP-kurset kan anses å ha utført oppgaver som ligger utenfor rammen av hennes arbeidsoppgaver som politi.»* Se også TRR-2008-941 der belastningen skadelidte ble utsatt for ved løft under øvelse ble ansett som realistisk i forhold til hva som var normalt i arbeidet, og dermed lå innenfor arbeidets rammer. Kjennelsen ble opprettholdt av lagmannsretten som tiltrådte Trygderettens begrunnelse, jf. LH-2008-185235 og saken nektet fremmet for Høyesterett.⁴²

⁴² Jf. HR-2009-2063-U.

I vurderingen av hvorvidt hendelsen inngår i arbeidets alminnelige ramme, foretar Trygderetten også en vurdering av hvorvidt den skadevoldende hendelsen var eller måtte være *ventelig* eller *påregnelig* for arbeidstakeren. Vurderingen foretas ut fra hva man må kunne forvente i det aktuelle yrket, men suppleres også av mer individuelle momenter, for eksempel der arbeidstaker anses erfaren. Der en skadevoldende hendelse anses påregnelig eller ventelig, forutsettes det at arbeidstaker tar nødvendige forholdsregler for å unngå skade.⁴³

For vurdering i forhold til yrket, se TRR-2011-1559, der fiskers løft av to fisker på 50 og 100 kg ikke ble godkjent som yrkesskade. Retten uttaler: «Retten vil bemerke at en fisker alltid må være forberedt på at han kan få større fangst enn forventet, og ta forholdsregler ut fra dette» I samme retning se også TRR-2010-2291 som gjaldt hjemmesykepleiers gjentagende løft av en pasient som satte seg til motverge. Retten uttaler: «at en pasient tidvis er motvillig/urolig, stritter imot og rykker, og dermed er vanskelig å forflytte, representerer etter rettens syn ikke en arbeidsbelastning utover det påregnelige i denne sammenheng».

Erfaring vil skjerpe kravene til hva arbeidstaker burde forvente. Skadelidte anses dermed kjent med arbeidet og de særskilte utfordringene det kan innebære. Se således TRR-2010-957 som gjaldt renholders tømning av søppelkasser. Arbeidsoppgaven inngikk i vedkommendes hovedoppgaver. Retten uttaler: «Han hadde hatt de samme arbeidsoppgavene i flere år, og hadde således erfaring i arbeidet. Etter rettens syn måtte han derfor være forberedt på at søppelkasser kunne ha ulik vekt, at de kunne være forholdsvis tunge, og ta forholdsregler i forholdt til dette». I samme retning, se TRR-2009-132 som gjaldt skade på sykepleier med 25 års erfaring. Retten poengterer at «Det fremstår ikke for retten som usedvanlig for en erfaren sykepleier at en pasient ikke er i stand til å hjelpe til i særlig grad, og at vekten dermed blir relativt tung».

⁴³ Jf. Rikstrygdeverkets rundskriv punkt 3.2.

Der arbeidstaker er ny i stillingen, vil *tilstrekkelig opplæring* være en forutsetning for at arbeidstaker er kjent med arbeidets utfordringer og hvordan disse skal håndteres for å unngå skade. Hva som anses som tilstrekkelig opplæring vurderes i forhold til hva som inngår i arbeidstakers utdanning. Se således TRR-2011-509 der skadelidte skadet seg første dag på arbeidsplassen, mens hun enda ikke hadde gjennomgått opplæring. Retten påpekte at manglende opplæring var et moment som talte til skadelidtes fordel. Men det ble lagt til grunn at hun i kraft av sin utdanning som sykepleier måtte være kjent med hvordan arbeidet skulle utføres. Annerledes der skadelidte ikke er ferdig utdannet og skader seg under opplæring. Se således TRR-2001-4332 der skadelidte arbeidet i praksisstilling. Under et teknisk komplisert løft i samarbeid med en erfaren sykepleier, kom praktikanten til skade. Retten vektlegger blant annet hennes manglende opplæring og at hun var under utdanning. Motsatt vil det at skadelidte har gjennomgått opplæring, tale i skadelidtes disfavør, se således TRR-2010-1900.

Der det har blitt konstatert et avvik fra det alminnelige arbeid, blir neste spørsmål hvor stort avviket må være. Her har Høyesterett ikke uttalt noe klart og generelt.

I *Fotballskade* (Rt 2006 s. 1642) foretas det en vurdering av hva som inngår i den normale utøvelsen av arbeidet. Konkret vurderes det hvor grensen for arbeidets normale utførelse skal trekkes i forhold til risikoen for skade på profesjonell fotballspiller. Det uttales at det ut fra bestemmelsen, forarbeidene og trygderettspraksis for andre typer skader «ikke er grunnlag for å oppstille et krav om betydelig avvik fra det ordinære.» Det fremgår ikke entydig om denne uttalelsen er ment å gjelde generelt for alle yrkesgrupper, spesielt for yrkesutøvelse nær faregrensen, eller helt konkret for profesjonelle fotballspillere. Henvisningen til trygderettspraksis for andre typer skader taler for at retten foretar en klargjøring av at det generelt sett ikke kreves et betydelig avvik.

Det kreves imidlertid ett visst avvik, jf. *Palle* (Rt. 2007 s. 882). Her ble samlet flytting av paller - ikke suksessiv flytting, som etter vanlig arbeidsmetode - ansett som *et for lite avvik*

fra normal arbeidsprosedyre til at hendelsen kunne betraktes som arbeidsulykke. Rettspraksis har ikke fastlagt hvor grensen går mellom «*betydelig avvik*» og «*for lite avvik*».

3.2.3.2 Terskelen: «Usedvanlig»

Det har blitt redegjort for at det må foreligge et avvik fra det normale i vedkommende arbeid. Avviket må i tillegg medføre en «*usedvanlig*» belastning eller påkjenning. Dette kan betegnes som bestemmelsens «terskel» - belastningen må kvalifisere som «usedvanlig» i forhold til normal arbeidsutførelse for at det skal foreligge en arbeidsulykke.

Ved vurderingen om påkjenningen eller belastningen er usedvanlig, skal det tas «utgangspunkt i hendelsens art og omstendighetene rundt denne – ikke i skadens art og omfang», jf. *Musikklærer* (Rt. 2009 s. 1626).

Den naturlige, språklige forståelse av «usedvanlig» innebærer at belastningen må være mer sjeldent forekommende. Men ettersom «usedvanlig» skal vurderes opp mot den normale belastningen i det enkelte arbeidsforhold, er det ikke mulig å trekke en allmenngyldig grense for når denne terskelen er passert.

I praksis foretas det en helhetsvurdering om hvorvidt løftet innebærer en belastning eller påkjenning som er usedvanlig i forhold til arbeidets alminnelige rammer. Se således RG 2008 s. 1559 der renholders løft av avfallssekk ble vurdert opp mot det avdempede ulykkesbegrepet. Retten uttaler at «den uventede vekten av sekken, en arbeidsstilling ikke tilpasset tunge løft, i kombinasjon med en brå vridning i korsryggen, innebærer samlet sett at A må sies å ha vært utsatt for en ekstraordinær påkjenning som klart må sies å ligge utenfor arbeidets vanlige ramme». Se likeledes LE-2005-68189 som gjaldt postfunksjonærs løft av uventet tung pakke. Etter en totalvurdering kommer retten til at hun var i en spesiell situasjon og finner at hun var blitt utsatt for en «usedvanlig belastning i forhold til det som var normalt i A arbeid».

Vurderingen vil i praksis bli både kompleks og sammensatt. De ulike momenter som vil kunne inngå i vurderingen, gjennomgås nedenfor i punkt 3.3.

3.3 Momenter av betydning for om det foreligger en arbeidsulykke

3.3.1 Generelt

En gjennomgang av materialet viser at det i praksis ofte foretas to ulike tilnærminger ved avgjørelsen av om det foreligger en arbeidsulykke etter det avdempede ulykkesbegrep. Den første følger av lovteksten, hvor det vurderes hvorvidt løftet representerte en usedvanlig belastning i forhold til arbeidstakers alminnelige rammer. Ved den andre tilnærmingen vurderes det hvorvidt det forelå forhold som tilsier at hendelsen var en ulykke - i praksis omtalt som vurderingen av om det foreligger et *ulykkesmoment*.

Begge tilnærmingene forutsetter en konkret og sammensatt vurdering. Hvilke momenter som er relevante i den enkelte sak, kommer således an på det konkrete tilfellet. Momentene fremstilles nedenfor i egne og selvstendige punkter. De fleste momentene kan inngå under begge tilnærmingene. Eksempelvis vil momentet *særlig tung* kunne indikere ulykkespreg (ulykkesmoment).⁴⁴ Men momentet kan også inngå i vurderingen av om det foreligger usedvanlig belastning i forhold til arbeidet. Siden den enkelte sak vurderes konkret, er det vanskelig å utlede noe absolutt om det enkelte moments vekt.

3.3.2 Hvorvidt løfter hadde kontroll over situasjonen

Hvorvidt skadelidte hadde kontroll over situasjonen og således *utførte et kontrollert løft*, er ofte gjenstand for vurdering og vektet tungt.⁴⁵ Et kontrollert løft indikerer at det ikke foreligger en «ulykke», se eksempelvis TRR-2005-3626: «Retten mener at (...) han selv hadde

⁴⁴ Jf. *Palle* (Rt. 2007 s. 882).

⁴⁵ Jf. blant annet TRR-2011-169: betongarbeider, TRR-2011-1895: jernbinder, TRR-2011-169: betongarbeider, TRR-2010-760: sykepleier, TRR-2009-2280: ambulansesjåfør og TRR-2007-3414: intensivsykepleier.

kontroll over situasjonen, kan tiltres som uttrykk for at det ikke forelå noen plutselig hendelse eller ekstraordinær belastning». Spørsmålet om løftet var kontrollert foretas som en mer overordnet problemstilling.

Der det forekommer dokumentasjon i skademeldingen om at skaden inntraff under løft, men at løftet for øvrig var kontrollert, vil dette ofte tillegges stor vekt. Se således TRR-2012-819 hvor retten uttaler: «i skadeforklaringen beskriver Ap arbeidssituasjonen som «kontrollert» - noe [som] ikke støtter at det forelå noen arbeidsulykke».

3.3.3 Arbeidsoperasjoner nær faregrensen

Der arbeidsoperasjonen innebærer at skadelidte arbeider nær en faregrense med risiko for mer alvorlig skade, medfører dette at mindre avvik fra det alminnelige arbeid kan anses tilstrekkelig for å konstatere arbeidsulykke. Se således *Musikklærer* (Rt. 2009 s. 1626) hvor Høyesterett ikke fant at skadelidte lærers danseundervisning på ungdomstrinnet innebar noen særlig risiko og skadelidte var «følgelig ikke i noen situasjon hvor man må godta mindre avvik fra det normale enn ellers» (avsnitt 42). Hvorvidt arbeidsoperasjonen ligger nær en faregrense, vektlegges også etter Rikstrygdeverkets rundskriv punkt. 3.4.

Hvorvidt arbeidsoperasjonen innebærer særlig fare avgjøres ut fra en konkret helhetsvurdering. Retten ser blant annet på om løftet har blitt utført under vanskelige forhold eller i en ugunstig og potensielt skadelig stilling hvor bare en mindre vektforskyvning er nok til at risikoen materialiseres. De øvrige momentene i punkt 3.3 vil derfor alle kunne være relevante.

RG 2009 s. 218 gjaldt en museumsansatts løft av fryser. Skadelidte var ikke ukjent med løft i arbeidet, men det lå normalt ikke innenfor hans alminnelige arbeidsoppgaver å flytte større gjenstander til museet. Skaden inntraff da han bisto en kollega ved henting av en fryser som var gitt til museet. Underveis i løftet skjedde det en vektforskyvning som resulterte i skade. Retten anfører at fryserens vekt, løfters vanskelige arbeidsstilling og gjenstandens uventede vektforskyvning innebar at skadelidte var «i en risikofylt arbeidssituasjon- nær

opp til en faregrense [hvor]det må legges til grunn at bare en mindre vektforskyvning kunne medføre store konsekvenser». Retten fant det ikke tvilsomt at hendelsen var å anse som en arbeidsulykke.

Se likeledes RG 2007 s. 345 som gjaldt arbeidstakers løft og bæring av spir. Arbeidet ble utført på en flytende plattform med konstant bevegelse og spirene måtte bæres ned en bratt leider. Retten la til grunn at skaden inntraff under en svært krevende arbeidsoperasjon som innebar særlige risikomomenter, og skaden godkjent som arbeidsulykke.

Fra trygderettens praksis, se TRR-2005-231. Saken gjaldt et tilfelle der en mannlig lærer var pålagt å løfte et klasesett pulter fra gangen og inn i et klasserom. Arbeidet ble normalt utført av vaktmesteren, og lå derfor utenfor lærerens normale arbeidsoppgaver. Retten fant at selv om pultenes vekt i seg selv ikke var ukjent for en lærer, innebar selve løftet stor risiko for å pådra seg skade. Hendelsen ble ansett som en ekstraordinær belastning utenfor arbeidets alminnelige ramme og godkjent som arbeidsulykke.

3.3.4 Tidspress

Tidspress er relevant for arbeidsulykkevurderingen ettersom arbeidstaker da løper en større risiko for å gjøre feil. I praksis ser man eksempler på at tidspress medfører at arbeidsoperasjoner påbegynnes før arbeidstaker har rukket å vurdere gjenstandens vekt, at arbeidstaker unnlater å ta nødvendige pauser, eller at rutiner tilsidesettes og resulterer i løft i en skadelig stilling.⁴⁶

Hvorvidt tidspresset tillegges betydning avhenger av om det har oversteget *hva som er vanlig i yrket*, jf. det som er sagt ovenfor om arbeidsulykkebegrepets relativisering. Dette slår i praksis særlig negativt ut for ambulansepersonell og intensivsykepleiere, ettersom Trygde-

⁴⁶ Jf. TRR-1999-5138, opprettholdt i LE-2005-68189.

retten anser disse yrkesgruppene å arbeide under generelt høyt tidspress, jf. TRR- 2007-3414 om intensivsykepleiers løft og TRR-2009-2280 om ambulansepersonells løft.

Der det er ansett å foreligge et tidspress, kan tilfellene deles inn i tre grupper ut fra *årsaken* bak tidspresset.

Den første situasjonen er der tidspresset *er forårsaket av en akuttsituasjon*. Her er det avgjørende å handle raskt for å hindre større skade. Dersom tidspresset strekker seg ut over arbeidets alminnelige rammer, vil dette få betydning ved ulykkesvurderingen. Se TRR-2009-503 der hjelpepleier som normalt ikke foretok løft kom inn på beboers rom og oppdaget av vedkommende lå i en posisjon som hindret frie luftveier. Retten påpeker at det var mistanke om en akuttsituasjon, og ga dette betydning for ulykkesvurderingen. Saken var imidlertid ikke tilstrekkelig opplyst, og ble sendt tilbake til NAV for ny prøving.

Ved *vurderingen av de faktiske forhold*, herunder om det virkelig forelå en akuttsituasjon, skal skadelidtes oppfatning legges til grunn, jf. *Skygge* (Rt.2005 s.1757).

Den andre situasjonen er der det foreligger tidspress på grunn av *pålegg fra arbeidsgiver* om å utføre arbeidet raskt. Se TRR- 2002-270 der to betongarbeidere fikk beskjed om at det hastet å få gjennomført et løft. Arbeidet ble derfor forsøkt utført manuelt siden løfteredskap ikke var ledig, noe som resulterte i skade på den ene arbeideren. Skaden ble godkjent som arbeidsulykke. Se også TRR-2008-2733 hvor trygderetten påpekte at det forelå et visst arbeidspress fra arbeidsgiver, og at dette forsterket skadelidtes anførsler om at det forelå en arbeidsulykke. Dette presset ble likevel ikke gitt avgjørende betydning.

Et tredje tilfelle er der skadelidte selv har en opplevelse av at arbeidet må utføres raskt. I disse tilfellene spriker praksis. For godkjennelse av arbeidsulykke, se TRR-1999-5138 der skadelidte arbeidet som postfunksjonær. Den aktuelle dagen hadde hun påtatt seg en morgenvakt som normalt ikke inngikk i hennes arbeid. På grunn av andre ansattes fravær ble hun alene på jobb og måtte utføre samtlige arbeidsoppgaver selv. Skaden oppsto da hun

under løft av en tung pakke etter eget utsagn glemte å benytte riktig løfteteknikk og fikk en vridning i kroppen. Trygderetten uttaler: «Den situasjonen som oppsto i forbindelse med det tunge løftet og vridningen, må som følge av tids- og arbeidspresset AP var under anses som uventet, slik at det forelå en arbeidsulykke i lovens forstand.» Saken ble anket til lagmannsretten som stadfestet at det forelå en arbeidsulykke under henvisning til at hun var «i en spesiell situasjon» og la til grunn at det «ble en hektisk morgen for henne, langt ut over det normale i hennes arbeidssituasjon», jf. LE-2005-68189.

I TRR-2005-4100 ble postfunksjonærs skade under behandling av uventet tung pakke ikke godkjent som arbeidsulykke. Også her arbeidet skadelidte under et ikke ubetydelig tidspress. Tidspresset var forårsaket av en omorganisering og nedbemanningsprosess på arbeidsplassen. Ledelsen hadde i den anledning uttrykt ønske om at hun skulle førtidspensjonere seg, og skadelidte følte derfor et ekstra press om å være effektiv. Trygderetten kommenterte likhetstrekk med overnevnte kjennelse, men fant at tidspress forårsaket av frykt for å bli nedbemannet ikke representerte et uvanlig press.

Der skadelidte arbeider under en tidsfrist, men har tilstrekkelig tid til å ta hvilepauser o.l. vil det ofte ikke være naturlig å snakke om et tidspress.

3.3.5 Vanskelig arbeidsstilling

Der løft blir utført i en ugunstig eller belastende stilling høyner dette risikoen for skader. Høyesterett bruker begrepet «vanskelig arbeidsstilling».⁴⁷ I *Skygge* (Rt. 2005 s. 1757) slår retten fast at der vanskelig arbeidsstilling medfører en ekstraordinær belastning eller påkjenning, vil den vanskelige arbeidssituasjonen i seg selv *kunne utgjøre tilstrekkelig ulykkesmoment*.⁴⁸

⁴⁷ Jf. *Skygge* (Rt. 2005 s. 1757) og *Palle* (Rt. 2007 s. 882).

⁴⁸ Jf. *Skygge* (Rt. 2005 s. 1757, avsnitt 51).

I *Palle* (Rt. 2007 s. 882) fastholder Høyesterett at løft i en vanskelig arbeidsstilling skal tillegges vekt ved arbeidsulykkevurderingen.⁴⁹ Det er imidlertid uklart *om* og eventuelt *når* den vanskelige arbeidsstillingen er tilstrekkelig til å anse en skade som arbeidsulykke, se mer om dette under punkt 3.5. Vanskelig løftestilling vil kunne inngå som et argument for at skadelidte har foretatt *arbeidsoperasjoner nær en faregrense*, og dermed vurderes lempeligere, jf. det som er sagt i 3.3.3.

Det er ikke spesifisert i rettskildene hva som anses som en vanskelig arbeidsstilling. Etter mitt skjønn må det kunne forutsettes at dette fastsettes ut fra en medisinsk vurdering av hvilke løftestillinger som medfører høyere risiko for skade. Dette underbygges av TRR-2011-1455 som omhandler rørleggers løft av dusjkabinett. Retten (som i dette tilfellet var forsterket med ett rettskyndig medlem) tok utgangspunkt i at det for rørleggere generelt ikke var uvanlig å arbeide under trange forhold og til dels ubekvemme arbeidsstillinger. Men retten fant at det i dette tilfellet forelå omstendigheter som gjorde at vedkommende kom i en «meget forkjært stilling under håndtering av det svært tunge dusjkabinettet». Skaden ble godkjent som arbeidsulykke.

Se også TRR-2010-1892 som gjaldt ambulansepersonells løft av person. Pasienten satt fastklemt opp-ned i et bilvrak, noe som medførte en unaturlig arbeidsstilling for skadelidte som forsøkte å få vedkommende ut. Arbeidsstillingen i kombinasjon med vekten av pasienten som måtte løftes gjorde at skadelidte hadde blitt utsatt for en ekstraordinær belastning. Retten uttalte: «Det er således ikke vekten alene, men det forhold løftet ble utført under som gjør det ekstraordinært». Også her ble stillingen vurdert objektivt, og ikke opp mot hva som er vanlig i yrket.

⁴⁹ Jf. *Palle* (Rt. 2007 s. 882, avsnitt 39).

3.3.6 Hjelpemiddel

Et hjelpemiddels betydning for arbeidsulykkevurderingen kan i hovedsak deles inn i to tilfeller: der nødvendig hjelpemiddel er tilgjengelig, eventuelt ikke tilgjengelig og der tilgjengelig hjelpemiddel benyttes, eventuelt ikke benyttes.⁵⁰

Der hjelpemiddel er *nødvendig*, men *ikke tilgjengelig*, bør dette tilsi at løftet er utført *nærme en faregrense* og at det derfor skal lite til for å fastsette at det foreligger et ulykkesmoment. I trygderetten foreligger det imidlertid sprikende praksis i disse tilfellene.

Fravær av hjelpemiddel ble ikke ansett avgjørende i TRR-2012-819. Saken gjaldt sykepleiers løft på demensavdeling. Løfteheis var ikke tilgjengelig og retten uttaler «etter rettens mening at det er nærliggende å forstå skademeldingen slik at mangel på heis/løfteredskap og belastning over flere dager blir beskrevet som vesentlige i skademekanismen. Slike forhold kan ikke gi grunnlag for å konstatere at det foreligger noen arbeidsulykke». At mangel på løfteredskap blir betegnet som «vesentlig bidrag til skademekanismen» tilsier at hjelpemiddel i dette tilfellet var nødvendig for å utøve et forsvarlig løft. Etter mitt skjønn burde løftet derfor vært ansett å ligge nær en faregrense, og dermed lempeligere vurdert. Avslag ble også resultatet i TRR-2010-112. Her vektla ikke retten at løft som normalt ble utført ved hjelp av kran, denne dagen ble utført manuelt.

Resultatet ble motsatt i TRR-2004-3640 hvor hjemmesykepleier pådro seg skade under behandling av svært tung pasient, uten tilgang på hjelpemiddel. Skaden ble godkjent som arbeidsulykke. Likeledes TRR-2002-4090 som gjaldt glassmesters løft av 200 kg tungt glassvindu. Arbeidet ble normalt utført med heis, men den aktuelle dagen ble vinduet levert fra leverandør på bil uten heis. Dette gjorde manuell lossing nødvendig. Skaden ble godkjent som arbeidsulykke.

⁵⁰ Inndelingen er et resultat av mine undersøkelser.

Kjennelsenes resultat og avsigelsestidspunkt kan indikere at Trygderetten har anlagt et mer restriktivt forhold til hjelpemiddels vekt. Det foreligger imidlertid for få kjennelser til å kunne fastslå dette. I tillegg er det foretatt konkrete vurderinger, og sakene som sådan er ikke sammenlignbare.

Der hjelpemiddel er tilgjengelig, men ikke blir brukt indikerer dette at skadelidte kunne tatt flere forhåndsregler for å unngå skade, jf. Rikstrygdeverkets krav om at belastningen ikke kunne vært unngått.⁵¹ Det må imidlertid foretas en konkret vurdering, hvor det blant annet ses på *årsaken* til at hjelpemiddelet ikke ble brukt. Se således TRR-2002-270 som gjaldt betongarbeiders løft. Løftet ble normalt utført med kran, men ble denne gangen utført manuelt etter beskjed fra arbeidsgiver om at oppgaven hastet. Skaden ble godkjent som arbeidsulykke.

Bruk eller tilgjengelighet av løfteredskap er ikke behandlet av Høyesterett, og ikke opplyst i *Palle* (Rt. 2007 s. 882), uten at dette bør tillegges betydning. Opplystingen er ikke ment å være uttømmende⁵² og manglende løfteredskap kan anføres under siste alternativ: «For at skader ved løft skal være omfattet av det avdempede arbeidsulykkebegrep, må det være tale om (...) løft i en vanskelig arbeidsstilling *eller under andre ugunstige omstendigheter*».

3.3.7 Spesielt tunge løft

For at vekten i seg selv skal anses som ulykkesmoment, må skaden ha skjedd under løft av «*særlig tunge gjenstander*», jf. *Palle* (Rt. 2007 s. 882.) Det er ikke angitt hvor den vektmessige grensen går, men løft av 23-25 kg tunge paller ble ikke ansett å oppfylle kravet for kvinner.

⁵¹ Jf. Rikstrygdeverkets rundskriv punkt 3.2.

⁵² Jf. bruken av ordet «eller».

Gjenstandens vekt tillegges bare rent unntaksvis avgjørende betydning i Trygderetten. Se således de mange kjennelser som omhandler løft av person, men som anses å ligge innenfor arbeidets alminnelige rammer. Ett unntak er TRR-2010-157. Her ble stuepikes løft av søppelbøtte på 50 kg ansett som «*et spesielt tungt løft*» og godkjent som arbeidsulykke. Retten la også til at tømning av søppel inngikk i hennes vanlige arbeidsoppgaver, men det var da snakk om søppel av en annen karakter, herunder vesentlig mindre vekt.

Ved vurderingen av om det foreligger et spesielt tungt løft, legges enkelte *subjektive forhold* ved skadelidte til grunn, så som kjønn, høyde og kroppsvekt. I overnevnte kjennelse om stuepike løft ble høyde og kroppsvekt vektlagt, mens det i TRR-2005-4100 som gjaldt mannlig postfunksjonærs løft, ble uttalt at individuelle forutsetninger vil ha betydning ved vurderingen av pakkens vekt.

3.3.8 Tyngre løft enn ventet

Der gjenstanden som løftes er tyngre enn ventet, blir skadelidte utsatt for en større påkjenning enn vedkommende er forberedt på. Skadelidte har dermed ikke kunnet ta nødvendige forholdsregler. Resultatet kan bli at løftet utføres i en ikke egnet løftestilling med vridning eller overbalanse. Dette uttrykkes i praksis ved at «løftet kom ut av kontroll». Se eksempelvis TRR-2005-3677 som omhandler butikkmedarbeiders løft av uventet tung eske.

Høyesterett fastslår i *Palle* (Rt. 2007 s. 882) at momentet har relevans ved arbeidsulykkevurderingen, men uttaler ikke om momentet i seg selv vil få avgjørende betydning, se mer om dette i punkt 3.5. Trygderetten behandler ikke sjelden anførsler om uventet vekt.

Utgangspunktet for vurderingen av om gjenstanden var *uventet tung*, er *hva skadelidte på forhånd måtte regne med*. Vurderingen foretas både ut fra hva som generelt må være ventet for ansatte i stillingen, hvorvidt løftet inngikk i skadelidtes normale arbeidsoppgaver, arbeidstakers erfaring og visuelt inntrykk av gjenstanden. Ettersom vurderingen foretas helt konkret, er praksis rundt hva som anses som uventet vekt og momentets vekt sprikende.

For betydningen av hva man generelt kan forvente i yrket, se TRR-2005-4100 som gjaldt postfunksjonærs løft. Skadelidte anførte at løftet ble utført under tidspress av en *uventet stor pakke* og at dette måtte godkjennes som arbeidsulykke. Trygderetten avslo under henvisning til at løftet inngikk i hans alminnelige arbeidsoppgaver og at pakkens vekt *ikke oversteg hva en postfunksjonær kunne vente*.

For betydningen av arbeidstakers alminnelige arbeidsoppgaver, se TRR-2010-957 hvor renovasjonsarbeiders løft ikke ble godkjent som yrkesskade. Det ble anført at søppelkassen var uventet tung, men retten fant at løft av søppelkasser inngikk som skadelidtes hovedarbeidsoppgaver. Skadelidte måtte derfor være forberedt på at kassene kunne ha ulik vekt, og treffe nødvendige forholdsregler. For motsatt resultat, se LE-2005-68189 som gjaldt postfunksjonærs løft av uventet tung pakke. Lagmannsretten fant at hun ut fra en helhetsvurdering befant seg i en «spesiell situasjon» og at det ikke lå innen hennes arbeidsoppgaver på dette tidspunkt å ha ansvar for ankomstbehandlingen om morgenen. Skaden ble godkjent som arbeidsulykke.

For betydningen av arbeidstakers erfaring, se TRR-2011-169 som gjaldt betongarbeiders løft av en teppemaskin. Løft av denne type gjenstander inngikk ikke i tilskadelidtes normale arbeidsoppgaver, men retten fant at tunge løft generelt inngikk i yrket. Angående anførselene om uventet vekt uttalte retten: «at Ap gjennom sitt arbeid antakelig har løftet en del gjenstander/maskiner tidligere slik at han kanskje hadde en viss forventning av vekten». Se også TRR-2011-1895 om jernbinders skader etter løft. Det var ikke anført av skadelidte at vekten var uventet tung, men retten behandlet dette spørsmålet på eget initiativ og uttalte: «Retten vil likevel bemerke at Ap var vant til å løfte metall/jerngjenstander, slik at det ikke kunne ha kommet som noe overraskelsesmoment at dette var tungt materiale».

Lagmannsretten behandlet skadelidtes anførsel om at skaden var forårsaket av gjenstandens uventede vekt i RG 2008 s. 1559. Saken gjaldt renholders løft av uventet tung søppelsekk. Etter først å ha henvist til uttalelser i *Skygge* (Rt. 2005 s.1757) om at det som forårsaker en

ekstraordinær belastning kan anses som tilstrekkelig ulykkesmoment, uttaler en samlet lagmannsrett:

«Lagmannsretten viser til, som A selv har forklart, at hun, da hun skulle løfte sekken, *inntok den vanlige arbeidsstillingen*. Slik lagmannsretten ser det vil en slik arbeidsstilling ved løft av så tunge gjenstander nødvendigvis innebære en *fare for ryggskade*. På grunn av *sin manglende kunnskap om sekkens vekt*, hadde A *ingen foranledning til å innrette arbeidet* slik at hun kunne løfte sekken uten å skade seg, eventuelt avstå fra arbeidsoperasjonen. Hun har forklart at hun aldri ville håndtert sekken i en og samme bevegelse dersom hun hadde vært klar over vekten. *Det ekstraordinære i saken er da ikke vekten i seg selv, men det forhold at A ikke hadde kunnskap om denne*, og følgelig hadde innrettet seg på at denne hadde en helt annen vekt, på bakgrunn av tidligere erfaring med arbeidsoppgaven.(min kursivering)»

Skaden ble ansett som en ekstraordinær belastning utenfor arbeidets alminnelige ramme, og skaden godkjent som arbeidsulykke.

3.3.9 Vektforskyvning under løftet

Der det oppstår en vektforskyvning under løftet, godkjenner Trygderetten dette tidvis som en arbeidsulykke ut fra tanken om at det har skjedd noe *ulykkesartet*. Se således TRR-2004-1583 som gjaldt produksjonssjefs utkjøring av julegaver. En av eskene innehold imidlertid ikke julegaver, men en papirrull som under løftet rullet fremover. Retten kom under tvil til at skadelidte var blitt utsatt for en «ikke ubetydelig uventet og plutselig hending, som ga mulighet for skade». Det bør merkers at retten vurderte dette tilfellet til å gå inn under det markerte arbeidsulykkebegrep etter § 13-3 annet ledd første punktum.

3.3.10 Gjenstanden glipper

Der gjenstanden glipper inntreffer det noe plutselig og uventet, og skadelidte har som en følge av dette mistet kontrollen over situasjonen, jfr. punkt 3.3.2. Skaden inntreffer der skadelidte instinktivt gjør et rykk for ikke å miste gjenstanden. Man kan da velge å se det

som om det ved glippet i seg selv har inntruffet noe ulykkesartet, eller at skadelidte har kommet i en forkjært stilling og på denne måten blitt utsatt for en usedvanlig belastning i forhold til normalt arbeid, jf. TRR-1991-4867 som gjaldt landbruksmekanikers løft av differensialklokke og TRR-2007-688 som gjaldt bedriftsansatts løft av eske med krabbeklør. I sistnevnte avgjørelse ble det tillagt avgjørende vekt at kassen uventet glapp.

3.3.11 Gjenstanden sitter fast

Der gjenstanden uventet sitter fast, påføres skadelidte en større belastning ved løftet enn antatt. Om dette gis avgjørende betydning, kommer an på sakens øvrige forhold. Se TRR-1992-3839 *Eggekartong*.⁵³ Situasjonen var her at skadelidte skulle løfte en kartong med egg. Normal vekt av esken ville vært 10 kg. Men i dette tilfellet hadde noen av eggene knust og rent ut. Dette resulterte i at esken klistrer seg til gulvet og dermed ga større motstand enn antatt da skadelidte skulle foreta løftet. Tilfellet ble godkjent ettersom retten fant at hendelsen måtte anses som en kombinasjon av uventet kraftanstrengelse og uheldig arbeidsstilling. Kjennelsen har blitt anført også i senere avgjørelser, se således TRR-2007-688.

3.3.12 Løfter sitter fast

Der skaden er forårsaket av at løfter selv sitter fast, tilsier dette at det foreligger en ulykke. Forutsetningen er at skadelidte har sittet fysisk fast på grunn av forhold ved underlaget. Se ankesak 163/68 der arbeider pådro seg skade under løft av en stein.⁵⁴ Under løftet ble han uventet sittende fast med den ene eller begge føttene. Denne kjennelsen ble anført av skadelidte under *Musikklærer* (Rt. 2009 s. 1626). Men Høyesterett avviste at tilfellene var sammenlignbare, ettersom det i dette tilfellet var friksjonen mellom skosålen og gulvet som

⁵³ Denne kjennelsen er ikke publisert, se derfor Arntzen (2001) s. 182, Kjønsstad (2007) s. 595. og Skårberg (2003) s. 51.

⁵⁴ Kjennelsen er ikke publisert. Se Kjønsstad (1979) s. 52.

forårsaket vridningen i skadelidtes kne. Det forelå ingen ujevnheter eller annet usedvanlig ved gulvet. Avgjørelsene illustrerer den svært konkrete vurderingen som foretas etter det avdempede ulykkesbegrep.

3.3.13 Skadens art

Vurderingen av om det foreligger en arbeidsulykke, skal ikke ta utgangspunkt i skadens art, jf. *Musikklærer* (Rt. 2009 s. 1626). Men skaden kan likevel være et bevismoment. Dette er i tråd med praksis fra før kjennelsen. Se blant annet RG 2008 s. 1559: «Lagmannsretten konstatere ut fra beskrivelsen at skaden A ble påført var omfattende. Dette taler i seg selv for at hun ved løftet har vært utsatt for en ekstraordinær belastning».

3.3.14 Løft av bevegelige personer

Løft av personer innebærer særskilte utfordringer og risikomomenter i forhold til løft av gjenstander. For det første er en levende person *selv bevegelig*. Det at personen har egen bevegelsesvilje medfører at det kan oppstå uventede utfordringer under løftet. Eksempelvis der personen foretar uventede bevegelser som resulterer i en vektforskyvning under løftet. Personen kan også av ulike grunner ikke bidra som planlagt.⁵⁵ Videre kan en person *motarbeide løftet*, noe som gjør løftet enda vanskeligere og mer risikofylt.⁵⁶

For det annet innebærer et løft av en person at løfter *ikke har samme mulighet til å korrigere løftet underveis*. Eksempelvis der løfters grep om personen glipper og løfter kommer i en ugunstig løftestilling. Her kan løfter ikke på samme måte som ved løft av en gjenstand gi den løftede et lite «kast» for å bedre eller gjenvinne grepet. Det samme gjelder der løfters kropp responderer med akutt smerte under løftet. Her kan skadelidte ikke slippe personen,

⁵⁵ Se således: TRR-2012-819 om pasient som normalt selv klarte å stå, men i dette tilfellet seg sammen.

⁵⁶ Se således: TRR-2010-2291 om hjemmesykepleiers gjentatte løft av en medtatt pasient, som manglet innsikt i situasjonen og strittet imot.

slik som ved løft av en gjenstand. Personen må tvert imot settes kontrollert ned for å hindre skade.

Disse særskilte risikomomentene medfører at det etter Rikstrygdeverkets rundskriv punkt 3.4 skal foretas en lempeligere vurdering av om det foreligger en arbeidsulykke. Dette er i tråd med lovgivers varsel om at plutselige løfteskader ved løft av person skal inngå i den nye arbeidsskadeforsikringsordningen.⁵⁷

Ved en gjennomgang av trygderettens praksis, er imidlertid mitt generelle inntrykk at det ikke nødvendigvis foretas en lempeligere vurdering ved løft av personer. Dette trass i de særlige risikomomentene som gjør seg gjeldende. Praksis synes å godta tidvis svært vide rammer for hva skadelidte må regne med i yrket, se eksempler nedenfor. Arbeidsulykke avskjæres fordi det ikke anses å foreligge belastning ut over arbeidets alminnelige rammer.

Eksempelvis ble det i TRR-2010-760 ikke funnet å foreligge en arbeidsulykke. En erfaren sykepleier og en sykepleierstudent skulle sammen utføre et løft og samtidig snu en pasient. Pasienten var svært tung, sterkt pleietrengende og med terminale smerter (døende), noe som innebar at løftet måtte utføres ekstra skånsomt. På grunn av ulik løfteteknikk ble sykepleieren påført en vektforskyvning og akutte smerter. Tilfellet ble ikke godkjent som arbeidsulykke, og retten uttalte at ulike løfteteknikker ikke i seg selv kunne innebære et avvik fra normal arbeidssituasjon. Verken den uventede vektforskyvningen eller pasientens vekt ble således gitt avgjørende betydning.

Se også TRR-2010-2291 som gjaldt hjemmesykepleiers stell og gjentagende løft av tung og medtatt pasient uten innsikt i egen situasjon. Retten uttaler «retten er enig med ankemotparten i at slik hendelsen er beskrevet, kan ikke påkjenningen eller belastningen Ap var utsatt for, anses som usedvanlig i forhold til hva som er normalt i arbeidet som hjemmesyke-

⁵⁷ Jf. Arbeids- og inkluderingsdepartementets høringsnotat av 12. desember 2008, s. 39–41.

pleier. At en pasient tidvis er motvillig/urolig, stritter imot og rykker, og dermed er vanskelig å forflytte, representerer etter rettens syn ikke en arbeidsbelastning utover det påregnelige i denne sammenheng». Etter mitt skjønn ble grensene for en hjemmesykepleiers alminnelige arbeid i dette tilfellet lagt på strekk. Det ble heller ikke tatt hensyn til at skadelidte var i en situasjon med særlig risikomomenter.

Se ytterligere TRR-2011-509 som gjaldt nyansatt sykepleiers bistand under forflytning av en svært tung, slagrammet pasient. Retten behandlet skadelidtes anførsel om at pasientens vekt og skadelidtes manglende opplæring måtte gis avgjørende betydning. Retten avsto dette ettersom den anså arbeidsoppgaven for å ligge innenfor en sykepleiers daglige arbeidsoppgaver. Heller ikke her ble det tatt hensyn til de særlige risikomomenter som forelå.

3.4 Sideblikk mot det markerte ulykkesbegrep

Med bruken av «ulykkesmoment» er det i praksis en glidende overgang mellom de tilfeller som faller inn under *det markerte- ulykkesbegrep* og de tilfeller som faller inn under *det avdempede ulykkesbegrep*. Vurderingen er juridisk glidende på den måten at flere momenter kan inngå både etter det markerte- og det avdempede ulykkesbegrep. Eksempelvis der gjenstanden glipper eller løfter sitter fast i underlaget. Og vurderingen er glidende etter hvilke faktum man velger å legge til grunn. Eksempelvis der skadelidte faller under et løft. Her kan man ta utgangspunkt i vektforskyvningen og si at det foreligger en belastning ut over arbeidets alminnelige ramme, eller man kan ta utgangspunkt i fallet og si at det foreligger en plutselig og uventet ytre hendelse etter det markerte begrep.

3.5 Forholdet til «det uventede»

En gjennomgang av praksis viser at det legges vekt på hvorvidt belastningen er et resultat av noe uventet. Spørsmålet er om dette er et absolutt vilkår eller om det er et moment i vurderingen av om løftet er en arbeidsulykke.

Lovteksten sier intet om et krav om «*uventet*» i annet punktum, noe som i utgangspunktet taler mot at det er et gjeldende vilkår. Bestemmelsens innledende ord «*som arbeidsulykke regnes også (...)*» indikerer derimot at bestemmelsen er uttømmende regulert og ikke trekker med seg noen vilkår fra første punktum. Men ettersom Høyesterett i *Skygge* (Rt. 2005 s. 1757) har uttalt at ordlyden skal tolkes i tråd med eldre praksis, får lovens ordlyd ikke nødvendigvis avgjørende betydning.⁵⁸

Etter en rask gjennomgang av praksis fra *før legaldefinisjonen*,⁵⁹ har jeg ikke lyktes med å avdekke om «*uventet*» har vært et absolutt vilkår, og vil dermed ikke innta dette i vurderingen.

Det kan anføres at det logisk må foreligge noe *uventet* for at det skal eksistere et avvik fra hva som er normalt i arbeidet, jf. «*usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid*». Sagt med andre ord: Der noe forekommer *normalt* i vedkommende arbeid, er det følgelig ikke «*uventet*». Således taler bruken av «*normalt*» for at skadelidte må ha opplevd noe *uventet*. Men dette er ikke i seg selv avgjørende.

Når det gjelder *forarbeidene*, så er disse vage. I NOU 1990: 20 s. 575 uttaler utvalget:

«Det er som regel ikke vanskelig å fastslå at det har skjedd en arbeidsulykke når det foreligger et markert ulykkesmoment. Hvis en arbeidstaker kommer til skade ved en eksplosjon, slag eller en fallende gjenstand, er **ulykkesmomentet** klart til stede. (...)

De tilfellene som volder problemer i praksis, er når det er **spørsmål om det foreligger en påkjenning eller belastning som ligger utenfor arbeidets alminnelige rammer**. Det er her snakk om **påkjenninger som ligger utenfor de som vedkommende måtte regne med i en for**

⁵⁸ Jf. vilkåret om «*ytre hendelse*» som ikke ble ansett for å være et absolutt vilkår i *Skygge* (Rt. 2005 s. 1757).

⁵⁹ Arbeidsulykkebegrepet ble legaldefinert i 1997, se Ot.prp. nr.29 (1995–1996) s. 129 f.

ham eller henne normal arbeidssituasjon. Det vil si en påkjenning som den trygdede ikke er forberedt på (min utheving)»

Forarbeidene anerkjenner at en belastning som ligger utenfor arbeidets alminnelige rammer, vil komme *uforberedt på skadelidte*. Det er imidlertid ikke angitt om det er et vilkår.

Høyesterett har til nå ikke behandlet noen saker hvor «*uventet*» har kommet på spissen som vilkår.

I *Skygge* (Rt. 2005 s. 1757) foretok Høyesterett ingen direkte vurdering av om det inntraff noe uventet. Men her trodde skadelidte at en metallkonstruksjon kom mot ham. Dommen kan derfor ikke tas til inntekt for at Høyesterett har gått bort fra et eventuelt krav om noe uventet. Men det kan fastslås at det i vurderingen om noe uventet foreligger, skal tas utgangspunkt i skadelidtes subjektive oppfatning av de faktiske forhold.⁶⁰

Juridisk teori er ikke helt samstemt. *Den eldre teori* kommer til uttrykk i Boysen (1946) som skriver:

Som ulykke kan også godkjennes svære kortvarige anstrengelser. (...) Som **ulykke** anses det hvis **anstrengelsen betraktelig har overskredet det for vedkommende arbeider vanlige** eller hvis **arbeideren er blitt satt til et for ham uvanlig arbeid som overstiger hans krefter**, eller hvis **arbeidet har måttet utføres under ekstraordinært ugunstige omstendigheter f. eks. i forvridd stilling eller i et trangt rom**. Svær anstrengelse anerkjennes dog **ikke** når det dreier seg om et visstnok svært, men dog for arbeideren **sedvanlig bedriftsarbeid**, altså når en arbeider blir syk fordi han ikke tåler de anstrengelser som er forbundet med det for ham alminnelige arbeid (min utheving)»

⁶⁰ Jf. Gaarder (2008) s. 70.

Her blir det ikke anført noe om et uventet ulykkesmoment. Belastningen vurderes i forhold til kraftanstrengelser i det normale arbeid. Årsaken til den ekstra belastningen vektlegges ikke. Boken omhandler den tidligere ordningen om sosial ulykkestrygd, men får relevans ved at dagens arbeidsulykkebegrep er nedarvet fra denne ordningen.

Noe annerledes i *nyere juridisk litteratur*. Skårberg og Reusch ⁶¹ synes å forutsette at det foreligger et krav om noe uventet etter det avdempede begrep. Men forfatterne uttaler også at det i forhold til arbeid nær opp til en faregrense ikke praktiseres et strengt krav. Se s. 51 – 53:

«Ulykkesmomentet består i at det oppstår noe uventet eller uforutsett med en viss plutselighet. Forutsetningen er at årsaken ligger utenfor arbeidets alminnelige ramme. For eksempel kan overstrekning eller kink som følge av løfting eller bæring ikke godkjennes om årsaken er å finne i en ordinær arbeidsoperasjon.» (...)

«Vurderingen av om det oppstår noe uventet er ikke objektivisert, men ses i forhold til skadelidtes individuelle situasjon på skadetidspunktet. Men ikke enhver subjektiv oppfatning fra skadelidte på skadetidspunktet kan legges til grunn, ulykkesmoment foreligger ikke hvis skadelidte måtte se det som nærliggende at hendelsen ville inntreffe» (...)

«I forbindelse med kraftanstrengelser eller påkjenninger som innebærer stor risiko for skade stilles det små eller tilnærmingsvis ingen krav til ulykkesmoment. Det gjelder løft av hjelpeløse og/eller urolige personer, løft eller skyving av spesielt tunge gjenstander, løft der en ikke kunne forutse vekten av gjenstanden som løftes, og arbeid i vanskelig eller forkjært stilling (min utheving)»

Sammenfatningsvis kan det sies at rettskildebildet anser om det har inntruffet noe «uventet» som et moment i vurderingen, men det fremstår ikke klart om det er et absolutt vilkår.

⁶¹ Jf. Skårberg og Reusch (2003) s. 51–53.

Metodisk kan man snu på problemstillingen. Hvorvidt «*uventet*» er et selvstendig vilkår, berører også forholdet til de andre momentene som kan inngå i arbeidsulykkевurderingen. Dersom «*uventet*» er et selvstendig vilkår, vil de øvrige momentene *i seg selv* ikke kunne ha *avgjørende betydning*.

I *Palle* (Rt. 2007 s. 882) omtaler Høyesterett flere momenter som kan få betydning for om en løfteskade vil bli ansett som en arbeidsulykke. I avsnitt 39 uttaler retten:

«For at skader ved løft av **gjenstander** skal være omfattet av det avdempede arbeidsulykkebegrep, må det være tale om **løft av spesielt tunge gjenstander, løft av gjenstander med uventet vekt, løft som ligger utenfor arbeidstakerens normale arbeidsoppgaver, eller løft i en vanskelig arbeidsstilling eller under andre ugunstige omstendigheter** (min utheving)»

Høyesterett foretar således en opplisting av relevante momenter, men uten et uttalt krav om noe *uventet*. Momentene fremstår som alternative (ikke kumulative) ved bruken av ordet «eller». ⁶² Det synes å fremgå av avsnittet, men uttales ikke direkte at det enkelte moment *kan* tillegges avgjørende betydning.

Samtidig oppstår det en usikkerhet rundt momentenes vekt. Uklarheten skriver seg fra at Høyesterett i avsnitt 38, før sin egen opplisting, siterer fra Rikstrygdeverkets rundskriv som oppsummerer Trygderettens praksis slik:

«Skader oppstått i forbindelse med løft, bæring, o.l. vil i alminnelighet ikke godkjennes som yrkesskade med mindre det har inntruffet noe ulykkesartet eller trygdede må anses å ha blitt ut-

⁶² Jf. også Gaarder (2008) hvor han på s. 74 uttaler: «Disse ulike momentene er ikke kumulative vilkår, hvert moment vil i seg selv kunne tilsi at lovens vilkår er oppfylt». Jeg er enig at de i seg selv *kan tilsi* at lovens vilkår er oppfylt, men jeg vil belyse hvorvidt «noe uventet» må inntre i tillegg.

satt for en usedvanlig påkjenning som ligger utenfor arbeidets vanlige ramme. I tilfeller **hvor små avvik fra den normale arbeidsrutine lett medfører skade eller ulykke** har vi imidlertid **en mer liberal godkjenningspraksis** idet det stilles **mindre krav til ulykkesmoment/ det ekstraordinære** for at hendelsen skal kunne godkjennes. Dette gjelder for:

- løft av hjelpeløse og/eller urolige personer,
- løft av spesielt tunge gjenstander,
- løft eller arbeid i vanskelig/forkjært stilling hvor arbeidet utføres under forhold som ligger nær fare/skadegrensen»

I disse sakene er det **tilstrekkelig med et mindre avvik** fra den daglige arbeidssituasjon før det anses å foreligge **ekstraordinære forhold**, og den skadevoldende hendelsen **må bare inneholde et ganske lite uventet tilleggselement** for at et ulykkesmoment anses å foreligge (min utheving og understrekning)»

Det at Høyesterett velger å sitere siste avsnitt, betegner Rikstrygdeverkets oppsummering av praksis som «i samsvar med den lovforståelsen Høyesterett gav uttrykk for i Skyggekjennelsen», men *ikke* inntar noe om et «uventede tilleggselement» i sin egen opplisting av momenter i avsnitt 39, gjør at det fremstår uklart om de momenter Høyesterett selv lister opp skal gis avgjørende vekt, eller om det i tillegg må foreligge et «uventet tilleggselement».

Ved den konkrete vurderingen i saken, åpner retten tilsynelatende for at *vekten i seg selv* kan være tilstrekkelig til å fastsette en arbeidsulykke, jf.: «Pallene er heller ikke så tunge at **vekten i seg selv kan kvalifisere til å anse skade ved løft av slike paller som yrkesskade** (min utheving)»(avsnitt 40).

Videre poengteres det at vekten i dette tilfellet var *kjent for skadelidte*, og det forelå således ikke noe uventet i forhold til vektens størrelse. Uttalelsene fremstår således ikke helt konsekvente.

Som vist ovenfor er rettskildebildet ikke helt sammenfallende. *Palle* (Rt. 2007 s. 882) indikerer at enkelte momenter kan ha tilstrekkelig vekt i seg selv, men retten uttrykker seg ikke så klart at det kan anses som sikker rett.

Trygderetten legger mer vekt på at det foreligger noe uventet, jf. Rikstrygdeverkets rundskriv. Men siden det per i dag foreligger få avgjørelser fra Høyesterett på området, og dette materialet ikke er fullstendig klart, er det vanskelig å slå fast hva som er gjeldende rett.

Uventet er et moment av betydning ved vurderingen av hva som normalt inngår i arbeidstakerens alminnelige arbeid. Der noe uventet oppstår, representerer dette et avvik fra det normale arbeid. Men det bør etter mitt skjønn ikke gis avgjørende betydning for om det foreligger en arbeidsulykke etter det avdempede begrep.

Om man følger linjene tilbake, (jf. sitat Boysen) ser man at det var belastningen i forhold til arbeidets alminnelige belastning som skulle vurderes. Det kan være flere grunner til at arbeidstaker blir utsatt for slik ekstra belastning, uten at det dermed er naturlig å si at det har oppstått noe uventet. Eksempelvis der arbeidsgiver instruerer arbeidstaker om å bidra i arbeid som ligger utenfor de normale arbeidsoppgaver. Man kan da si at det uventede ligger i at arbeidstaker utfører andre arbeidsoppgaver enn vanlig, men dette blir etter mitt syn noe anstrengt.

Å fastholde uventet som et absolutt vilkår (slik Rikstrygdeverket gjør) innebærer en unødig komplisering av arbeidsulykkevurderingen. Der belastningen er klart større enn vanlig, bør det tas utgangspunkt i den overskytende kraftanstrengelsen uten å søke etter momenter som kan beskrives som uventede.

Se eksempler på dette i RG 2009 s. 422. Saken gjaldt administrerende direktørs flytting av et storkjøkken til kunde. Under flyttingen pådro han seg en skade. Det forelå ingen uventede momenter, noe retten også påpeker. Han var kjent med hva som skulle utføres. Lagmannsretten uttrykte tvil, men kom til at skaden måtte anses som en arbeidsulykke på

grunn av den ekstraordinære belastningen han var utsatt for i forhold til normale arbeidsoppgaver. Se likeledes kjøkkenansatts skade under løft av pasient i TRR-1999-1123 og bibliotekars flytting av bibliotek i TRR-2001-532.

Denne forståelsen er slik jeg ser det i tråd med lovens forarbeider. NOU 1990: 20 s. 575: «Det er her snakk om påkjenninger som ligger utenfor de som vedkommende måtte regne med i en for ham eller henne normal arbeidssituasjon. Det vil si en påkjenning den trygdede ikke er forberedt på». Slik jeg forstår forarbeidene, er det uventede et resultat av den overskytende belastningen, snarere enn et vilkår.

Dette synspunktet støttes for øvrig av *trygderettens ordning for øvrig* hvor skadelidte ikke avskjæres retten til ytelse, selv der vedkommende har opptrådt uaktsomt eller har medvirket.⁶³

Synspunktet støttes også av *rettstekniske hensyn*. Det bidrar til en enklere vurdering der retten kan godkjenne en hendelse som arbeidsulykke allerede der skadelidte er utsatt for en ekstraordinær belastning i forhold til normalt arbeid. Vurderingen av om det kan identifiseres noe uventet blir langt mer komplisert. Blant annet skal skadelidtes vurdering av de faktiske forhold legges til grunn, jf. *Skygge* (Rt. 2005 s. 1757) «I den vanskelige arbeidsstilling han hadde, ble hans høyre kne utsatt for en ekstraordinær belastning da han skulle unngå bjelken (...) Hvorvidt avvergingsmanøveren objektivt sett var nødvendig, må etter min mening være uten betydning». Slik ordningen er i dag, med skriftlig og ikke umiddelbar saksbehandling i Trygderetten,⁶⁴ kan det være vanskelig for retten å klarlegge skadelidtes opplevelse. Det er en fare ved skriftlig saksbehandling at viktige nyanser i skadelidtes opplevelse går tapt i en skriftlig fremstilling av hendelsen.

⁶³ Se mer om dette Kjønstad (1979) s. 54, NOU 1990: 20 s. 577 og NOU 2004: 3, s. 22.

⁶⁴ Jf. lov 16. desember 1966 nr. 9 om anke til Trygderetten § 19.

Også hensynet til særlig risikoutsatte yrkesgrupper taler for å ikke stille et absolutt krav om noe uventet. Det synes å være en tendens til at Trygderetten legger grensene for hva som må anses *ventelig* innen yrkesgrupper som daglig jobber i akuttsituasjoner på strekk. Eksempelvis ambulansepersonell og intensivsykepleiere. Disse yrkesgruppene får i praksis sjeldent vernet sine løft, ettersom de sjelden karakteriseres som uventede og dermed utenfor arbeidets alminnelig ramme. Se således TRR-2007-3414 og TRR-2009-2280.

Konklusjonen blir etter mitt skjønn at uventet er et moment, men ikke et absolutt vilkår.

4 Oppsummering og refleksjoner

4.1 Oppsummering – dagens tilstand

Vi har sett at spørsmålet om en skade oppstått under løft er en arbeidsulykke innebærer en svært kompleks vurdering, hvor en rekke momenter kan inngå.

Det rettslige utgangspunktet er at der arbeidstaker skader seg innenfor arbeidets alminnelige rammer, foreligger det ikke en arbeidsulykke. Men der løftet har medført en belastning ut over det normale, kan dette medføre at hendelsen anses som en arbeidsulykke. Det foretas da en sammensatt vurdering, hvor man i praksis ser to tilnærminger. Den første er hvorvidt belastningen anses usedvanlig i forhold til arbeidets alminnelige belastning. Den andre tilnærmingen spør etter om det foreligger forhold som tilsier at hendelsen må anses som en ulykke. I vurderingen vil det kunne inngå det en rekke ulike momenter, som tidspress, gjenstandens vekt og arbeidstakers løftestilling.

Vi har også sett at det er flere rettsanvendere på området, og noe varierende praksis blant disse. Særlig gjelder dette spørsmålet om det er et absolutt vilkår at det foreligger noe uventet. Etter min vurdering er det i dag ikke et absolutt krav for å konstatere arbeidsulykke at det har forekommet en uventet hendelse.

4.2 Refleksjoner – vurdering av selve vernets styrke

Arbeidstaker er gjennom trygdeordningen og yrkesskadeforsikringsordningen gitt et vern mot skader som oppstår under utførelse av arbeid. Dette vernet har lang tradisjon i norsk rett og springer ut fra en tanke om at arbeidstaker ikke skal bære utslag av den særlige risikoen en utsettes for i arbeidsgivers tjeneste.⁶⁵ For å lette skadelidtes arbeid med å få utbetalt erstatningen, og i et ønske om å dempe konfliktsituasjonen på arbeidsplasser er ansvaret gjort objektivt.⁶⁶

Det er imidlertid ikke alle skader som omfattes. Lovgiver har bevisst holdt belastningslidelsene utenfor. Disse er ansett som for kostnadmessig- og administrativt krevende å administrere og er således utelatt.⁶⁷ Der skaden oppstår over tid er arbeidstakeren altså ikke dekket av yrkesskadeordningene.

Der arbeidstaker er påført en skade som følge av belastning eller påkjenning *innenfor arbeidets alminnelige rammer*, vernes tilfellet ikke som en arbeidsulykke. Løfteskader vil derfor ofte falle utenfor arbeidsulykkebegrepet.

Dette er etter mitt syn en ordning det er vanskelig å forsvare. Både *logisk* og ut fra *hensynene bak ordningene*. For der arbeidstakeren skader seg innenfor arbeidets alminnelige rammer, er dette nettopp fordi *løftet er nødvendig i det aktuelle arbeidet*. Arbeidstakeren har da pådratt seg en skade under utførelse av arbeid i arbeidsgivers interesse. Når denne risikoen ikke går ut over arbeidsgiver, og heller ikke utover forsikringsgiver gjennom yrkesskadeforsikringen eller folketrygden gjennom trygdeordningen, sitter skadelidte igjen med risikoen og det økonomiske tapet. Dette er i direkte strid med hensynene bak ordningen.

⁶⁵ Tanken er blant annet uttrykt i *Hyggetur med jobben* (Rt. 2004 s. 487).

⁶⁶ Jf. Ot.prp. nr.44 (1988–1989), s. 5.

⁶⁷ Jf. Ot.prp. nr.44 (1989–1989), s. 55.

For arbeidstaker er det videre en uheldig ordning at arbeidsgiver, som skal sørge for nødvendig og tilgjengelig løfteutstyr, ikke er økonomisk ansvarlig i de tilfelle det oppstår en skade. Arbeidsgiver blir således ikke ansvarliggjort der vedkommende utsetter sine arbeidstakere for risikomomenter som kraftig tidspress, ugunstige arbeidsstillinger og manglende løfteutstyr. Dette svekker arbeidstakerens vern.

Resultatet av dagens praksis om ikke å godkjenne løft innenfor arbeidets alminnelige rammer, er at man i realiteten praktiserer en aksept av risikotankegang.⁶⁸ Denne tankegangen innebærer at der skadelidte innlater seg på noe risikofyllt, anses skadelidte å ha akseptert risikoen og kan således ikke stille andre økonomisk ansvarlig dersom skade inntreffer.

Aksept av risiko-tankegangen kan ha god grunner for seg der skadelidte *frivillig* har innlatt seg på noe farefullt. Eksempelvis der man i nysgjerrighet oppholder seg for nærme et brennende bygg, fullt vitende om at dette innebærer en fare. Dette blir i dagliglivet uttrykt ved «å ha seg selv å takke». Når arbeidstaker er underlagt arbeidsgivers styringsrett, og således må følge dennes instruks, stiller saken seg annerledes.

Situasjonen er også annerledes der arbeidstakeren mottar en kompensasjon for den særlige risikoen i form av en høyere lønn. Men dersom man ser på de yrkesgrupper hvor løft inngår som en del av arbeidets alminnelige rammer, gjør ikke dette synspunktet seg gjeldende.

Aksept av risiko-tankegangen er på yrkesskadeområdet i sin ytterste konsekvens ikke samfunnsnyttig. Dersom enkelte yrkesgrupper ikke vernes ved løft som er *nødvendig for arbeidet*, kan dette medføre en synkende rekruttering til de aktuelle yrkesgruppene. Dermed vil samfunnet ikke ha tilgjengelig personell for å utføre løftene.

⁶⁸ Se også Evensen (2007) s. 94 f.

Arbeidsdepartementet arbeider i skrivende stund med en ny arbeidsskadeordning.⁶⁹ I denne forbindelse kan det stilles spørsmål om alle løft bør vernes under yrkesskadeordningene. Dette blir etter mitt syn å trekke det for langt. Men det må være en forutsetning at det har vært *mulig å utføre et forsvarlig løft*. Der *nødvendig løfteutstyr* ikke har vært tilgjengelig, bør dette tillegges større vekt. Hva som skal anses som nødvendig løfteutstyr bør kunne fastsettes i tråd med arbeidsrettens krav til forsvarlig arbeidsmiljø.

Dersom det åpnes for dekning av flere løfteskader, kan dette by på utfordringer i forhold til fastleggelse av den enkelte skades årsak. Løfteskader kan ha et uklart årsaksbilde. Slike utfordringer bør imidlertid ikke hindre at skadelidte får dekning for skader som klart skyldes forhold ved arbeidet. Utfordringen bør derfor løses ved tilpassede årsaks- og bevisregler.

⁶⁹ Jf. Arbeidsdepartementets pressemelding av 18. mai 2012 hvor det oppgis at regjeringen tar sikte på å legge frem et lovforslag våren 2013.

5 Referanseliste

Norske lover:

Lov 16. desember 1966 nr. 9 om anke til Trygderetten

Lov 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskedeforsikring

Lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd

Forarbeider:

NOU 1988: 6 Erstatning og forsikring ved yrkesskade

NOU 1990: 20 Forenklet folketrygdlov

NOU 2004: 3 Arbeidsskedeforsikring

Ot. prp. nr.44 (1988–1989) Om lov om yrkesskedeforsikring

Ot. prp. nr.29 (1995–1996) Om ny lov om folketrygd

Utredninger:

Arbeids- og inkluderingsdepartementets høringsnotat av 12.12.2008. Forslag til ny framtidig arbeidsskedeforsikring - organisering og yrkessykdommer

Dommer og kjennelser:

Høyesterett:

Rt. 1998 s. 1565 Lie

Rt. 2004 s. 487 Hyggetur med jobben

Rt. 2004 s. 261 Blodpropp

Rt. 2005 s. 1757 Skygge

Rt. 2006 s. 1642 Fotballskade

Rt. 2007 s. 882 Palle

Rt. 2007 s. 1370	Nakkeprolaps
Rt. 2008 s. 1646	Bolteløft
Rt. 2009 s. 1626	Musikklærer

HR-2001-456

HR-2002-784

HR-2009-52-U

HR-2009-941-U

HR-2009-1185-U

Underinstanser:

RG 2002 s. 1007

RG 2007 s. 345

RG 2008 s. 1559

RG 2009 s. 218

RG 2009 s. 422

LF-1999-464

LA-2000-1365

LE-2005-68189

LG-2007-165166

LH-2008-185235

LB-2011-68748

Trygderettskjennelser:

Ankesak 163/68

TRR-1991-4867

TRR-1992-3839

TRR-1999-1123

TRR-1999-5138

TRR-2001-532

TRR-2001-4332
TRR-2002-270
TRR-2002-4090
TRR-2004-1583
TRR-2004-3640
TRR-2005-231
TRR-2005-3626
TRR-2005-3677
TRR-2005-4100
TRR-2006-1357
TRR-2007-688
TRR-2007-3414
TRR-2007-3477
TRR-2008-941
TRR-2008-1625
TRR-2008-1690
TRR-2008-2186
TRR-2008-2733
TRR-2009-132
TRR-2009-503
TRR-2009-613
TRR-2009-2280
TRR-2010-112
TRR-2010-157
TRR-2010-760
TRR-2010-957
TRR-2010-1088
TRR-2010-1472
TRR-2010-1900
TRR-2010-2166

TRR-2010-2291
TRR-2010-1892
TRR-2010-2291
TRR-2011-153
TRR-2011-169
TRR-2011-181
TRR-2011-509
TRR-2011-546
TRR-2011-976
TRR-2011-1251
TRR-2011-1455
TRR-2011-1559
TRR-2011-1895
TRR-2012-250
TRR-2012-660
TRR-2012-819
TRR-2012-1150

Litteratur:

- Arntzen 2001** Arntzen, Andreas. Yrkesskedeforsikring. Oslo: Advokatfirmaet Arntzen de Besche, 2001
- Boysen 1946** Boysen, Einar. Sosial Ulykkestrygd. Oslo: Johan Grundt Tanum, 1946.
- Eckhoff 2001** Eckhoff, Torstein Rettskildelære. 5.utg ved Jan E. Helgesen. Oslo: Universitetsforlaget 2001.
- Evensen 2007** Evensen, Marcus. Høyesteretts dom om yrkesskade i « Fotballdommen » – Rt-2006-1642. Tidsskrift for erstatningsrett. 2007, s. 87 (Sitert fra Lovdata)

- Gaarder 2008** Gaarder, Morten. Arbeidsulykkebegrepet – betraktninger med utgangspunkt i Palle-kjennelsen, RT-2007-882. Tidsskrift for erstatningsrett. 2008, s. 62 (Sitert fra Lovdata)
- Gaarder 2011** Gaarder, Morten. Kommentar til folketrygdloven. Gyldendals rettsdata (Sitert 30.12.2012)
- Jøsang 2006** Jøsang, Svein. Høyesteretts dom om yrkesskade i « skyggesaken ». Tidsskrift for erstatningsrett. 2006, s. 97 (Sitert fra Lovdata)
- Kjelland 2008** Kjelland, Morten Særlig sårbarhet i personskadeerstatningsretten. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2008.
- Kjelland 2012** Kjelland, Morten. Årsakssammenheng og bevis i personskadeerstatningsretten – en populærvitenskapelig fremstilling av generelle regler og de særskilte kriterier for vurdering av nakkeslengskader. Nordisk försäkringstidskrift. 2012
- Kjønstad 1979** Kjønstad, Asbjørn Yrkesskadetrygden. Oslo: Universitetsforlaget, 1979.
- Kjønstad 2007** Kjønstad, Asbjørn Folketrygdloven med kommentarer. 2. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2007.
- Kjønstad og Syse 2012** Kjønstad, Asbjørn og Aslak Syse Velferdsrett I. 5.utg. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2012.
- Skårberg og Reusch 2003** Skårberg, Lars Olav og Marianne Reusch Yrkesskade. Oslo: Capellen Akademisk forlag 2003

Nettdokumenter:

DAYSYS-rapport 2012, tilgjengelig under: www.fno.no (Sitert 05.04.2013)

Rikstrygdeverkets rundskriv. § 13-3 Yrkesskade.

<http://www.nav.no/rettskildene/Rundskriv/%C2%A7+13-3+Yrkesskade.148022.cms> (Sitert 23.01.2013)

Arbeidstilsynets meddelelse om at de trekker sine statistikker:

<http://www.arbeidstilsynet.no/seksjon.html?tid=236106> (Sisert 05.04.2013)

Muntlige kilder og kontakter:

«Forflytningskunnskap – en offensiv holdning til forebyggende arbeid i helsesektoren»,
ved Per Halvor Lunde, M.ph.fysioterapeut, Oslo Universitetssykehus, Rikshospitalet.

«Kompensasjonsrettskurset – innføring i erstatnings-, velferds- og forsikringsretten», Juris-
tenes utdanningssenter, Oslo.